

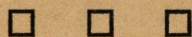
ANUL I.

OCTOMVRIE

NRUL 2.

REVISTA

POLITICĂ ȘI LITERARĂ.

EDITOR: IUNIU BR. HODOSIU. □
PRIM-REDACTOR: AUREL CIATO.

BCU Cluj / Cu colaborarea d-lor: Library Cluj

Ion Gorun, (Ales. Hodoșiu), Al. Lăpădatu,
Al. Ciura, Dr. C. Maniu, Dr. Iuliu Maniu,
Dr. V. Meruțiu, Dr. G. Moroianu, Luca Rusu,
M. Sadoveanu, Dr. Ioan Scurtu. □ □ □

ABONAMENTUL: pe un an 10 cor., pe $\frac{1}{2}$ an 5 coroane.
Pentru România și străinătate: pe un an 12 fr. pe $\frac{1}{2}$ an 6 fr.

Redacția și Administrația:

□ Blaj (Balázsfalva), Ungaria. □

· APARE ODATĂ PE LUNĂ ·

B L A J.

Tipografia Seminariului Arhidiecezan.

SUMARUL:

- Dr. C. MANIU. — Rostul activității noastre parlamentare.
ION GORUN. — Din Faust de Göthe.
A. C. — Cronica politică.
N. MARCU. — Doina românească. (Poezie).
AL. CIURA. — O săptămână în țară. (Note cu creonul).
I. AGÂRBICEAN. — Moș Viron.
DAFIN. — Credință. (Poezie).
Dr. C. MANIU. — Program politic și capabilitatea politică.
ALCO. — Serenadă. (Poezie).
Dr. V. MERUȚIU. — Omul și pământul. (Contemplațiune).
ALCO. — Iubire.
A. MELIN. — Dela noi. (Icoane).
X. — Religione și știință.
LUCA RUSU. — Cronica literară.
— Probleme.
— Diverse.
— Revista politică și literară.
— Redacțional.

Nr. 2. ANUL I.

OCTOMVRIE, 1906.

REVISTA

POLITICĂ ȘI LITERARĂ.

Editor: IUNIU BR. HODOSIU.

Prim-redactor: AUREL CIATO.

ABONAMENTUL:

pe un an 10 cor., pe
jum. an 5 cor. Pentru
România și străinăt.
pe un an 12 fr., pe
jum. an 6 fr.

ABONAMENTELE:

să se trimită la Admi-
nistrația Revistei:
BLAJ (Balázsfalva),
Ungaria. Manuscrip-
tele nu se înapoiază.

B L A J, 1 Octomvrie 1906.

Rostul activității noastre parlamentare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intre țările coroanei Stului Ștefan am avut și noi o țară, despre care Români puteau zice cu drept cuvânt, că este a lor și anumit: Ardealul. Vorbind cu intuițiunea specială a lui Bărnăuțiu am putea zice și azi, că ni se pare că numai ieri a căzut Domnul Gelu la rîul Căpuș.

După-ce însă Români au perdut aceste țări, au urmat epoce, în cari s'a înstăpânit forța în așa măsură, încât în-sași conștiința de drept se păria că e pe veci înăbușită. Nu mai era la ordinea zilei dreptul nostru la Ardeal, Bănat și Crișana, ci dreptul sabiei era singura maximă de stat, iar viața popoarelor avea înfățișarea unei complete anarchii, în care timp numai autoritatea stăpânitorilor autocrati și a bisericii impunea tuturor voința și capriciul său.

După-ce evoluțiunea naturală a con-tribuit ca toate acele instituțiuni, cari au

fost inutile ori păgubitoare, să fie abro-gate și aruncate în magazinul de anti-cități, am fi putut cu drept aștepta ca instituțiunile cu caracter modern să fie just apreciate și înțelese din partea ge-nerațiunilor de azi, cari nu mai stau sub despotismul nemijlocit al unei per-soane ori a unei întocmiri de natură autocrată. Dar eu, examinând actele noas-tre politice din timpul pasivității, cari toate par pecetluite încă cu sigilul greoiu al unei politici de patentă, îmi vine să cred tot mai mult, că prejudiciile poli-tice încă se erezesc în felul prejudiciilor de etichetă.

Instituțiunile mai nouă de libertate au principala destinațiune să prepare și să indice contrastul între interesele ome-nești imprescriptibile de o parte, și a impilatorilor de altă parte. Iar parla-mentul este instituțiunea, în care se face istoria, să hotărește soarta unui stat

modern. În parlamentul țării să poartă azi adevăratele războaie și se câștigă cele mai nobile triumfuri fiindcă nu pretind sânge. În parlamentul țării să iau măsuri, cari să mulțamească populațiunea și să prevină rescoalele sângeroase, dacă membrii aceluiași parlament sunt conduși de spiritul dreptății, a științei și a iubirii de oameni. În parlament trebuie să se afirme fiecare cetățean prin aleșii săi, căci parlamentul este instituțiunea, care asigură libertatea și ordinea socială, fără de care nu este siguranță, nu este progres, nu este fericire. În parlament stăpânește cu drept suveran mintea emancipată de ori-ce vanități și pasiuni.

Norocoase sunt popoarele, cari au fost educate pentru primirea vieții parlamentare prin dascăli mari politici, cari au știut să extirpeze cultul prejudecăților și al vanităților personale înlocuindu-le cu spiritul dreptății, al adevărului și al jertfirii de sine pentru binele obștesc.

Stabilit odată acest adevăr, rostul activității parlamentare nu mai poate forma obiect de discuție.

În împrejurările speciale dela noi însă, intrarea noastră în parlament are un rost și mai de seamă. Nu numai pentru că activitatea aceasta introduce viața parlamentară în firea poporului nostru, nu numai pentru că ea îl obișnuiește cu o viață mai intensivă și prin urmare mai înaltă, mai nobilă, mai rodnică, ci și pentru că activitatea noastră trebuie să introducă în parlament și să susțină viu spiritul dreptății ideale, de care nici națiunile nici statele nu se pot lipsi fără de a cădea în barbarie.

Rostul activității noastre parlamentare este dar pornirea unui mare curent politic de dreptate ideală și generalizarea lui în toate direcțiunile

și prin toate mijloacele. Astfel va fi în primul rând: deșteptarea conștiinței dreptului, ce-l avem, noi Românii, la țerile noastre pe baza principiilor juridice, ce nu pot fi disputate; precum și cultivarea conștiinței de menirea culturală, civilisatorică a neamului românesc.

Se mergem însă mai departe și căutând rostul practic al vieții *vom găsi, că dacă a fi însămnează a lupta, atunci a trăi însămnează a învinge. Din această lege a necesității vom desvolta celelalte idei asupra rostului activității noastre parlamentare.*

Rostul practic al activității noastre va culmina parlamentare în ideea, ce ni-o formăm despre avantajele cari le vrem. Căci a învinge în politică însămnează — precum în natura vecinică — a avea avantaje. Nu se supere dar nimeni, dacă acest sârman împilat și stors popor românesc pretinde dela reprezentanții săi o luptă energetică, o luptă epocală, căci *numai acel popor are viața sa proprie care are și avantajele sale proprii față de alte popoare.* În câștigarea cu tot prețul a avantajelor este dar a se căuta rostul practic al activității noastre parlamentare. Dacă prin activitatea parlamentară va succeda a cultiva masa cea uriașă a poporului moralicește și politicește totodată, ca barăm cu o nuanță cât de neînsămnată să fie superior dușmanilor săi, eu cred, că cel dintâiu avantaj politic s'a ajuns. În aceasta îndrumare spre mai bine trebuie să le fie de ajutor deputaților nostri toți bărbații erudiți, toți scriitorii acreditați ai neamului și toți acei cari posedă geniul oratoriei, căci numai astfel putem susține concurența cu contrarii cauzei noastre cari având puterea în mână, au o situațiune cu mult mai favorabilă decum e a noastră. Să

nu ne îndoim, că toți își vor da bucurios concursul lor deputaților noștri, cari debarasați de ori-ce amor propriu prin o muncă stăruitoare și *sever disciplinată*, vor căuta să dea un avânt mișcării politice românești în vederea marilor probleme de renaștere națională.

Această re'nșănătoșare politică se va manifesta în cucerirea treptată a vechilor noastre drepturi naționale, anume: de a trăi ca națiune, de a avea institute naționale publice și private, de a avea fonduri naționale, cu un euvânt de a avea putere și prin mijlocirea acestei puteri să fim înși-ne stăpâni pe soarta noastră. Iată avantajele cari le vom avea dacă în activitatea noastră parlamentară vom obține, ca *se nu fie neînțelegeri principale* între deputații noștri, cum se observă a fi actualminte. Căci nu e nimic mai dezastruos pentru partidul național-român, decât acest abiz fără fund, care desparte de es. azi pe acei deputați cari recunosc suveranitatea națiunii maghiare, de aceia cari susțin cu străbună vârtute deplinătatea dreptului națiunilor la teritoriul național și la viața națională. Pe teritoriul național românesc locuiesc cinci sute mii maghiari, ovrei, armeni, secui și vre-o două sute mii sași, iar românii peste trei milioane. Așadară dacă Sârbia cu 600.000 străini poate și trebuie să fie guvernată în spiritul națiunii de patru ori mai mari sârbești,

cu atât mai mult trebuie dat o formă de guvernament românesc teritoriului unde cinci neamuri deosebite abia formează a cincea parte din totalul locuitorilor. *Este dar evident, că suveranitatea nici nu se poate da, nici nu se poate lua, și foarte rău complică chestiunea aceia cari din limpede ce este după firea lucrurilor, o prefac într'un joc frivol de cuvinte, fără înțeles în așa materie nobilă.*

Nu există azi îndreptățirea ca o națiune să-și poată aroga fără a să face de rîs suveranitate asupra alteia! Iată dar cum duce la absurd o enunțaiune fără rost. Despre așa prieteni ai cauzei naționale pot să zic: „Doamne ferește-mă de prietini, căci de dușmani mă voi ferii eu. Causa astorfel de enunțaiuni, cari nu stau nici într'o referință, nici juridică, nici politică cu cauza națională, este a se căuta în nenumăratele falzități, cari au atrofiat toată viața publică din acest stat. Datorința de a lumina chestiunea și de a arăta căile, prin cari să poate ajunge la o soluțiune dreaptă fără a jerfi interesele de ordin moral, revine deputaților noștri. Aceasta operațiune bărbătește începută și susținută cu deplină înțelegere a timpurilor va fi întâiul și cel mai glorios succes *dela care atârnă rostul moral și practic al activității noastre parlamentare.*

Dr. CASSIU MANIU

Din Faust de Göthe.

(Din primul monolog al lui Faust).

FAUST.

... O, tu lucire-a lunii pline,
Spre chinul ce se sbate 'n mine
De-ar fi să nu mai luminezi, —
Tu, care adese-aci mă vezi,
O, tristă-amică, 'n nopți târzii
Plecat pe cărți și pe hârtii.

Ah, de-aș putea, călăuzit de-a ta
Lumină dulce, culmile-a urcă;
Cu duhuri să plutesc pe stânci,
Să mă cobor în văi adânci,
Din abureli savante mintea-mi scoasă
Să-mi răcorosc în roua-ți sănătoasă.

... Vai! tot în temniț' aci sunt?
O, blăstămatul subpământ,
Unde și raza cerului curată
Se turbură luptând ca să străbată.
Între bucoavne strămtorat
Ce praf le umple și viermi le rođ,
În vraful ăsta, 'mpresurat
Cu hârtii afumate, până 'n pod,
Între sticle, cutii, și ici și colea,
Unelte de toate, cin' le mai știe
Străvechi rămășițe de gospodărie —
Aceasta-i o lume, — e lumea ta!

Și mai întrebi de ce să strânge
În piept inima-ți chinuită?
De ce plăcerea vieți-ți frânge
Durerea cea nelămurită?
Nu este-acî fîrea cea vie
Ce Domnul omului o dete, —
Ci te impresură 'n fumărie
Și 'n putred mucegai, schelete.

Ridică-te!, Calea-i deschisă!
Această carte fermecată,
De Nostradamus însuși scrisă,

Te va călăuzi pe dată.
Și calea stelelor atunci
Știind, — și cum să stăpânești
A firei tainice porunci,
Vei ști cu duhuri să vorbești,
Zădarnic mintea seacă-aci
Vrea semne sfinte-a tălmăci, —
Duhuri, ce 'n jurul meu plutiți,
Răspundeți-mi de m'auziți!

(Deschide caritea și zărește semnul macrocosmului.)

Ah! voluptate ce pătrunzi de-odată
Prin toate-a mele simțuri și le 'nvii
O fericire nouă, 'mprospătată
Tu îmi aduci, și sfântă poți să fi!
Fost-a un Zeu ce-aceste semne-a scris,
Și cari furtuni în potolesc
Biet sufletu'mi înveselesc,
Și cu-un imbold de nedescris
Puterile naturii din juru-mi desvălesc?
Sunt însumi eu un Zeu? — Cum se deșteaptă
Lumina minții, limpede-a vedea
Natura făptuind aci 'naintea mea?
Acî abia 'nțeleg vorba 'nțeleaptă:
» În lumea 'n care 's duhuri, nu-i opreală,
Oprit e simțul tău, puterea vieții,
Ridică-te, școlare, cu 'ndrăzneală
Și-ți scaldă pieptu 'n raza dimineții!

(Se uită la semn.)

Cum toate 'ntr'una se adună,
Trăiesc, țesându-se 'mpreună!
Puteri cerești se 'nalță și se pleacă
Grăbite, vase d'aur vin să-și treacă!
Și 'mprăștiind mireasmă sfântă,
Din ceruri pe pământ s'avântă
Și Lumea'n armonii încântă!

O, ce spectacol! — dar spectacol, vai,
Și alt nimic! — Natură, n'o să-mi dai
Tu sânul tău, a ciștilor isvoară,
De care atârnă și pământ și cer?
Acolo, însetat, în van mă cer,
Nu potoliți și setea-mi arzătoare!

(Răsfoiește cartea cu necaz, și dă cu ochii de semnul
spiritului Pământului.)

*Ce altfel semnu-acesta mi-s'arată!
Un, spirite-a Pământului, îmi ești
Mai pretin, mai aproape, și-mi sporești
Puterile ca mustul care 'mbată
Mă simt în stare 'n lume să mă avânt,
Dureri, noroc, din câte-s pe pământ,
Eu să le port, și cu furtuni să lupt,
Și dârș să stau lângă catargul rupt.*

*De-asupra-mi se 'nnorează—
Se 'ntunecă și luna—
Lampa se stinge!
Aburi se ridică!—Raze roșii svâcnesc
În jurul capului meu—Un fior
Se lasă-adiând de sus
Și mă cuprinde!
Te simt, o duh, în jurul meu plutind!
Arată-te!
Ah! inima-mi se frânge și s'aprind
În noi simțiri
A simțurilor aprigi răscoliri!
Inima mea întreagă fie-a ta!
Apari! apari! și viața de mi-aș da!*

ION GORUN.

Gronica politică.

Reforma electorală.

Fiind la ordinea zilei chestiunea reformei electorale, o chestiune așa de importantă pentru noi, ni-se impune întrebarea: cari sunt intențiunile guvernului și a majorității în aceasta materie și care este spiritul, în care se va realiza aceasta mare reformă? Dela aceste atârnă, mai mult încă decât dela însa-și qualificația de alege-re — fie ea bazată pe un drept cât de larg — utilitatea introducerii noiei reforme.

Căci presupunând intențiuni neprietinești, vor fi o mulțime de modalități, ca spre pildă: arondarea cercurilor electorale, stabilirea felului de conscriere a alegătorilor, împărțirea după număr a alegătorilor, procedura electorală etc., cari toate pot să facă ilusoriu dreptul însu-și.

Va fi o grea muncă pentru deputații noștri să urmărească până în cele mai mici amănunte toate dificultățile inerente unei asemenea mari reforme, mai ales într'un stat ca și al nostru, unde interesele diferite să încrucișează la fiecare pas și unde doar' singur respectul legii ne mai poate mântui de o completă anarhie. Peste tot, cestiunea reformei electorale ar fi trebuit să preocupe mai mult opinia noastră publică și mai ales a bărbaților noștri politici, ca nu cumva să ne afle neorientați și nepregătiți.

Di Iuliu Andrassy, ministrul de interne într'o declarațiune a sa enunță, că în ministerul de interne de trei luni să lucrează neconținut la elaborarea materialului statistic în vederea reformei electorale și mai adauge, că tocmai în momentele aceste să studiază foarte conștientios *cercurile extrem de importante* a-le țării, adecă cercurile electorale din Ardeal. De aci încă să poate vedea cât de mare importanță atribue guvernul felului cum noi vom fi reprezentați în parlament. Dacă vom considera apoi asigurările ministrilor Vekerle, Aponyi și Andrassy, că aceasta reformă să va face *în sens patriotic, cu scutirea caracterului național al statului maghiar*, noi, cari știm să interpretăm înțelesul cuvintelor, nu putem să privim decât cu îngrijire la noul plan. Fiind însă și noi inspirați de cel mai cald patriotism, ținem ca și în fața acestei mari probleme să ne accentuăm punctul nostru de vedere și baza, pe care stăm, așa cum credem, că este adevăratul interes al patriei.

Reprezentanța națională — luat cuvântul național în înțelesul modern politic — este națiunea însăși ca persoană etică reală, care trăește în sufletul tuturor cetățenilor, dară pentru aceea deosebit de individualitatea fiecui.

De aci urmează, că individualitatea nu este în contradicție cu ființa statului și că statul pentru sine nu are nici un drept de a-se atinge de individualitatea nimănu. Din contră, este interesul statului să ajute formarea și destilarea individualităților mari, căci numai acestea individualități pot fi cu adevărat un sprijin pentru stat, iar nu turmele inconștiente, cari în lipsa propriei individualități de sigur nici odată nu vor înțelege rostul apartinerii lor la anumite formațiuni de stat.

Or astăzi nu mai trage nimenea la îndoială, că naționalitatea este cel mai desăvârșit organism, cu toate atributele individualismului nemijlocit: cu cugetarea, simțirea, voința, conștiința și principiul seu propriu.

Trăind o națiune politică în și prin aceste individualități însămnăază să fi făcut un pas înainte pe calea progresului, căci așa se validează națiunea politică în niște forme mai perfecte, pe un mai înalt grad de dezvoltare. Pentru aceea ne miră nespuse de mult cum dl Wekerle poate să enunțe în plin parlament, că nu poate recunoaște »postulate teritoriale cu caracter național, ori corpuri deosebite de naționalitate și rassă.« Căci aci nu este vorba de a lua ceva din competența statului, ci este vorba cum să organizăm și să dirigem viața de stat, aducând în armonie concepțiunea despre stat cu interesul general al societății prin aplicarea corectă și justă a legilor evoluțiunii firești. Numai așa se poate mântui statul de a deveni instrumentul vre-unei singure rase ori clase privilegiate!

Urmând aceasta ordine de idei, în sta-

tele poliglote reprezentanța națională trebui să o dea *reprezentanța colectivă a diferitelor naționalități.*

Ce privește apoi sistemul de alegere, ca cel mai potrivit din toate punctele de vedere se presintă sistemul cercurilor electorale personale fie cu votarea pe o singură persoană, ori pe mai multe, fie cu votare cumulativă, în tot cazul însă în cadre statorite după naționalități.

Așa chip s'ar face justiție deplină și s'ar ajunge ca instituțiunea parlamentară să fie cu adevărat reprezentanța nemijlocită a națiunii politice, căci toate speculațiunile oamenilor răi, s'ar frânge de puterea organică a individualităților naționale. Și nu s'ar deslănțui de-a curmezișul țerii aceea ură fără de margini, care pe lângă un sistem nedrept, fatal, trebui să se deslănțuiască, ținând într'o continuă agitație și într'un real pericol pacea și liniștea cetățenilor. Noi, Românii cel puțin nici nu putem să acceptăm un alt punct de privire, care să cadreze cu programul nostru din 1881, și cu rezoluțiunile conferenței dela Sibiu din 1905. *Aci este momentul recunoașterii naționalității noastre în senzul hotărârii conferenței din 10 Ianuar 1905.* »Prețindem neclintit recunoașterea poporului român de individualitate politică alcătuitoare de stat și asigurarea dezvoltării sale etnice și constituționale prin instituțiuni de drept public, pe lângă susținerea intactă a întregității statului țerilor coroanei sftlui Stefan.»

* * *

Washington la Budapesta.

La Budapesta s'a desvălit luna trecută cu mare alaiu statua lui Washington, a marelui democrat, a acestui erou al libertății și întemeietorul federației Nord-americe. Ungurii aflători în mare număr în America au ridicat aceasta statuă în semn de recunoștință, căci li-s'a dat adăpost, pâne și li-s'a dat o patrie în depăr-

tatul continent, ceea-ce în patria lor mamă, nu au putut afla.

Este frumoasă recunoștința, vină ea dela ori și cine și din ori ce parte a lumii, dară e comică imbulzeala, cu care oameni nechemați să pun alături de cei ridicați în slavă și cu o poză ridicolă să încolăcesc de aureola lor de glorie, crezând, că vor putea seduce lumea și vor putea reclama pentru sine astfel de virtuți și merite, cu cari nu au nici în clin, nici în mănecă.

Ce caută Washington, marele democrat în capitala Ungariei, în capitala acelei țări unde mai toate instituțiunile poartă încă pecetea reminiscențelor feudale?

Ce caută Washington, apostolul entusiast al libertății în țara, unde libertatea națională a fost totdeauna considerată ca un drept exclusiv al unei singure rase?

Ce caută Washington, cetățeanul per eminentiam, în țara, unde cele mai sfinte drepturi cetățenești prin fel și fel de legi sunt în cele mai multe cazuri atârnațoare de bunul plac al forurilor administrative, unde inițiativa privată este aproape discreționară pusă sub tutela guvernului, unde mizeria întinde bâta de cerșitor cetățenilor, cari își află apoi azilul în patria lui Washington?

Noi într'u adevăr nu aflăm în afară de tributul unei dureroase recunoștințe, nici un motiv cât de îndepărtat, care să justifice ridicarea unui monument lui Washington la Budapesta.

Află însă motive mari și ponderoase neîntrecuții pozatori ai Maghiarilor, află Aponyi, care văzându-se cu un cap ridicat peste mulțime, crede că-i de ajuns să facă un pas pentruca să calce în America!

Iată, ce zice Aponyi într'un toast ținut cu ocaziunea desvălirii statuei lui Washington: »In privința numărului, a pondului și a bogăției, noi suntem mici, în comparație cu Americanii, dară dacă e vorba să

arătăm lupte purtate în serviciul cauzelor mari a-le omenimii, putem să arătăm răni glorioase, putem să spunem cu mândrie, că în marea de asupra a Europei, aceasta țară în decurs de veacuri a fost în orientul Europei, insula libertății«.

Poate va fi de ajuns ilustrat respectul pentru libertate al nobilului conte Aponyi, dacă vom cită de altă parte câte-va pasage din discursul său rostit la Jászberény cu câte-va zile înainte de desvălirea statuei lui Washington: »în resortul cultelor eu am problema de a lărgi influința statului spre a asigura caracterul național al culturii... eu trebuie să răspândesc patriotismul maghiar și limba maghiară prin școală. O fac aceasta din toate puterile mele, dar știu, că îndeplinesc o muncă sisifică cât timp alte instituțiuni a-le statului, instituții, a căror influință educativă e superioară influinței școlai, zădărnicesc efectele produse de școală. Guvernamentul național nu este decât un sbucium în domeniul contradicțiilor, câtă vreme nu vom fi obținut plenitudinea și independența vieții naționale. Starea de tranziție va dură până vom rezolvă problema reformei electorale, pe baze sigure așa, că cei ce ne vor succeda, să poată zidi mai departe în direcție națională — iar interesele potrivnice să dea de pedeci cât mai multe«.

Cine mai rămâne nedumerit după aceste enunțaiuni, în ce chip înțelege dl Aponyi a fi țara noastră »insula libertății« în orientul Europei?

Dară fiind vorba de lărgirea influinței statului pe terenul instrucțiunii în serviciul maghiarizării, va fi actual să arătăm cum să face instrucția în patria lui Washington, unde tocmai contrar micimii de suflet, de care e condus ministrul nostru de culte, să lasă

cea mai largă libertate, o adevărată autonomie școalelor înseși, aplicându-se principiul propriei guvernări în limitele cele mai largi. Sunt așa numitele orașe școlare, un fel de proprie organizare a elevilor într'un mic stat, având în frunte un major, care e ajutat în lucrările sale de diverse comitete, tribunal, judecatori, poliție și o secție sanitară. Și succesul acestei școli e lăudat de toată lumea, așa încât după mărturisirile pedagogilor americani, să pare, că s'a găsit mijlocul, prin care și cel mai rău copil poate fi schimbat într'un model.

Ar' putea învăța de aci și dl Aponyi, că influința prea mare a statului numai în serviciul instrucțiunii nu poate fi; și dacă nu vrea să lase școalelor noastre aceea organizare, pe care o au școlile din America, cel puțin nu se atingă de limba de instrucțiune, care numai limba maternă poate fi, adevăr așa de recunoscut în America, — cu care-i place dlui Aponyi a se pune pe picior de egalitate — încât am insulta-o în sentimentele, pe care e geloasă ea, dacă am încercă să-l mai relevăm deosebit.

A. C.

Doina românească.

Doină, psalm de pribegie
 Sîmpede isvôr de jale,
 Câte döruri ne'mplinite
 Plâng în stihurile tale!

Ze-ai născut cu noi deodată,
 Imn al culmilor sihastre;
 Trăgănarea ta e sfântă,
 Biblie-a durerii noastre.

Când slăvești eterne clipe,
 De străbună vitejie,
 Mi-se 'ngeninează gândul,
 Ca de-o dulce prörocie;

Ție s'au mēnit de veacuri,
 Umbrē mari, märețe nume,
 Tu le porți pe aripi fala,
 Și le cânți din lume 'n lume.

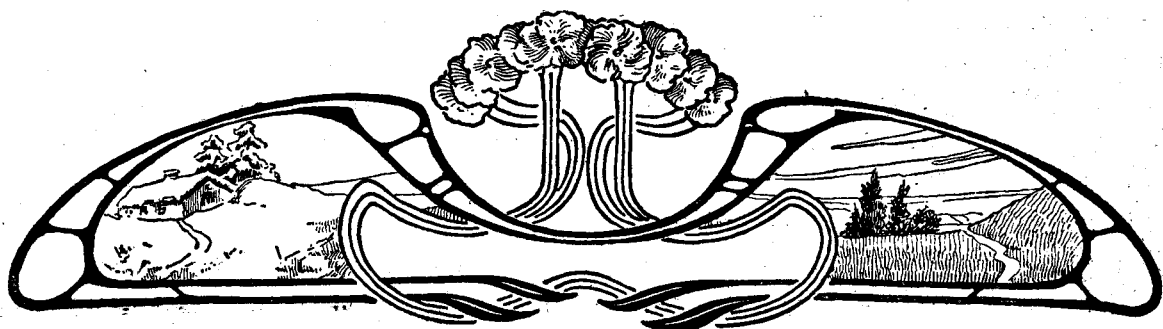
Iar când plângi lungul pomelnic,
 Al trecutelor nevoi,
 Ne mirăm cum mai clipește,
 Flacăra vieții 'n noi!?

Tot ce ne frământă mintea,
 Tot ce ne-a fost sfânt vre-odată,
 Este țințuit în ține,
 Ca 'ntr'o cronică rimată;

Și eternul, tristu-ți vaer,
 Ca 'ntr'o marmoră încheagă,
 Dörul vremilor mai bune,
 Și nădejdea noastră 'ntreagă;

N. MARCU.

O săptămână în țară.

— Note cu creonul. —

Trenul urcă din greu, locomotivul găfăie a silă... Prin sita de ploaie, întrezărim de abia Săcelele; ne căznim să numărăm prin pâclă turnurile bisericilor — și nu isbutim. »Zece« spune unu din excursioniști, »unsprezece« replică un altul, și iară ne punem pe numărate și nu dă Dumnezeu să ieșim la capăt. Brașovul, pitorescul Brașov, rămâne în urmă, sub perdeaua de neguri. Trecusem ca prin vis pe acolo; ca prin vis în sensul cel mai literal al cuvântului. După o noapte de neodihnă — aș putea zice: după două, căci nici în noaptea premergătoare nu dormisem decât cu un ochiu — când ne-am pomenit dimineața în Brașov, abia ne mai țineau picioarele. Redactorul »Gazetei« ne întâmpină la gară, oferindu-se cu multă amabilitate să ne conducă prin oraș. Eram însă, vai, prea de tot zdrăbit. La jumătatea cursei, m'am dat jos din tramway, cu un alt tovarăș de drum. O luăm rasna prin oraș. Și iată că aerul proaspăt de dimineața — câte orașe se pot mândri cu aerul proaspăt al Brașovului? — ne-a deschis și ochii noștri și ne-a mai pomenit din zăpăceala ce ne copleșia. Regretam acum, că ne-am despărțit de ceilalți, dar unde mai era modru să-i afli? Dăm noi câteva târcoale prin strădele

mai de frunte, cu dorința de a da cu ochii de gimnaziul român, unde aveam, printre profesori, câțiva prietini de pe vremea când urmam la universitate... De geaba; le perdusem urma și urcarăm în proximal tramway, să ne întoarcem spre gară.

Inghesuți în vagon, dormitam, răzămăți cu capul unul de altul — și ploaia se cernea într'una din văzduhul posomorât.

Un tunel... apoi un altul mai mare... și sărim cu toții din piroteală: ne apropiem de granița română. De amândouă părțile linii, munți bătrâni țin strajă, brazii să înalță verzi și viguroși, clătănând din cetinile imbrobodite în neguri. Și trenul urcă din greu, încetinel — așa de încetinel.

Un șuierat prelung ne face să tresărim, ca de un curent electric: *Predeal!*

Coborâm în goană, ne amestecăm, ne pierdem în aglomerație. Ofițeri și gendarmi români nizuiau în furnicarul de oameni, în uniforme lor așa de frumoase. Trecem, pachetele după o înghesoială strajnică prin vizita poliției române și trecem în restaurant. Imbucăm ceva și comandăm o bere.

— Un țap sau o halbă?

— O halbă, spunem noi, căci »țapul« nu știeam bine, ce va să zică.

Și urcăm curund în tren, tresărind la fluierătura locomotivului din țară, care samână cu acela al fabricelor noastre mai mari.

Ne-am pomenit cântând.

Și trenul alerga mai repede, printre brazii superbi: vechi străjeri în preajma Buceciului; care-și ascunde creștetul în nori. Prahova — sălbatica Prahovă se aține și ea pe urma noastră, când la dreapta când la stânga, în revărsări de unde spumoase. Vilele cochete se ivesc ca niște femei curioase, pe coaste, și oamenii aclamează de departe, auzind cântecul, fluturându-și bastele în aer. La dreapta și de-a stânga fabrici de tot soiul, vestesc progresul industriei române. La Sinaia lume multă — se oferă un buchet conducătorului excursiei. Castelul »Peleş« nu se vede; un pârâias sprinten și zburdalnic se rostogolește năvalnic din dreapta, peste bolovanii ce-i stau în cale. Nu e nimeni să mă lămurească, dar judecând după zburdălnicia lui, bănuiesc, că e *Peleşul*, guralivul și istețul Peleş, care a șoptit atâtea minunate basme reginei-poete.

În curând perdeaua de munți se dă la o parte; încetul cu încetul orizontul se deschide — și trenul zboară din ce în ce mai grăbit spre câmpul larg și mănos, acoperit din belșug cu o recoaltă excepțional de bogată.

La Ploiești o gară superbă — ne dăm jos să ne mai plimbăm puțin pe peron. Luăm o bere și îmi rotesc în zădar privirea prin restaurant, să întâlnesc pe proprietarul lui: Dobrogeanu-Gherea, eminentul critic.

Când ne urcăm în vagoanele, ce ne erau rezervate dela Predeal, abia mai găsim loc liber. Conducătorul, foarte prevenitor — încerca degeaba să capaciteze pe câțiva cetățeni, că locurile erau rezervate pentru noi. Un cetățan foarte cătrănit —

— scăpase par'că deadreptul dintr'o piesă alui Caragiale — înjura în gura mare.

— Bine dom'le, am plătit eu bilet? Ai? Ei bine — lasă-mă, în pace! Par'că domnii ăștia s'au bătut la Plevna și nu tă-meu și cu tat'tu?

Abia într'un târziu, când află că suntem Români din Ardeal se mai calmă puțin, descărcându-și amarul asupra conducătorului.

— Niște pungăși, dom'le, conducerii ăștia, fire-ar a dracului de mitocani!

Se împreteni repede cu noi, cercând să ne convingă, că în țara românească e altă lume, ca la noi.

— Trebuie, mă'nțelegi să fii obraznic; zbiară el, zbieri și tu și mai tare, că de te-a vedea așa rușinos și de omenie, te-a mâncat fript. Mai ales ăia dela poliție sunt niște pungăși, mă'nțelegi d-ta... numărul *aiu!*

Și încep să-mi spună o mulțime de lucruri despre »ăia dela poliție«, cu cari creștinul nostru, părea a avea o cunoștință foarte apropiată.

Afară câmpul se desfășura tot mai larg, în lumina soarelui ce asfinția, într'aurindu-i belșugul.

Oboșeala ne cutropește de nou; ațipim ghemuiți în unghere.

Tresărim într'un târziu, la glasul conducătorului, care ne vestea, că sosim la București. Inghesuiți la geamuri, căscăm ochii în noapte, dornici să întrezărim o lumină cât de îndepărtată. Iată într'un târziu una, apoi alta și în sfârșit o mulțime: preludiul orașelor mari.

Ne dăm jos, abia ținându-ne ochii deschiși, în intenza lumină dela gară.

Iară-și primire și dicții.

Un prietin, funcționar la »Ligă«, îmi șoptește la ureche:

— Uite Coșbuc!

— Unde?

Îmi întorc repede privirea înspre o columnă, zăresc o față slăbită, arsă, doi ochi schinteietori sub o frunte gânditoare... o clipă, talazul de lume se mișcă, — și nu-l mai zăresc.

A fost o vedenie numai, o arătare de-o clipă, ca a unui astru, ce lasă în urmă-i o dungă de lumină...

Urcăm în birje.

Și iată întâlnesc iarăși viața aceea zgomotoasă, goana după viață a orașelor mari.

În treacăt mi se atrage atenția:

— Uite... universitatea... statua lui Mihaiu-Viteazul... palatul regal...

Abia-mi întorceam ochii dela una și dam de alta și mai interesantă. Și clădirile uriașe, defilau înaintea privirii mele ostentive, în lumina intență a lampioanelor electrice.

* * *

Trec poarta expoziției și mă opresc în fața aleei cu fântâni țisitoare, cu grupuri de flori. Paviloanele și chioscurile — câteva sute — străjuiesc de amândouă părțile aleei principală, iar în fond palatul artelor — inaccesibil deocamdată publicului, dominează terenul.

Trec mai repede prin câteva paviloane — oprindu-mă mai îndelung la palatul regal. Cele câteva notițe ce începusem rămân cu desăvârșire — fragmentare. Cine mi-a dat ideea nebună, să fac o dare de seamă, cât de aproximativă despre expoziție? Dar îți trebuiesc săptămâni, ori luni chiar, ca să-ti dai samă de tot ce e îngrămădit acolo cu atâta muncă! Și-ți trebuie ochiul sever al criticului cunoscător și rece și nu ochiul așa de impresionabil, al unui om, care nu-și poate suprima o lacrimă de bucurie, când trece prin aceste eclatante dovezi de progres a fraților, pe cari îi vede pentru întâia dată acasă la ei!

Doi soldați țin straja palatului, a cărui podoabă e *coroana de oțel* a întâiului rege

român și coroana de aur a reginei. Ce bine le șade lângă olaltă în arca aurită: oțelul regelui-soldat și aurul reginei poete. De jur împrejur glorioase steaguri zdrențuite în războiul pentru neatârnare, țin straja coroanelor regale în aceste zile de sărbătoare, după cum au ținut-o și în zilele »de sânge ude«. Privesc adânc mișcat aceste flamuri rupte, cari au câștigat independența unei țări; și rămân mâhnit, când placa de alamă de pe ele, ne deslușește numai regimentul cărui îi aparțin și în luptele în cari s'au zdrețuit; și nu și pe bravul *dorobanț*, care le-a fâlfâit cu îndârjire prin ploaia de gloanțe și de bombe, pe câmpiile de slavă a Bulgariei.

Decorațiile regelui, multe daruri făcute la anumite ocazii părechei regale, umplu câțiva pereți, cu strălucirea lor orbitoare de aur și pietri scumpe; operele literare a reginei Carmen Sylva sunt aranjate cu mult gust într'un colțisor. — Harta uriașă a României, uniformele istorice și cele de astăzi — tot soiul de arme vechi, în ordine cronologică, sunt expuse de ministeriul de războiu; iar în altă aripă a acestui palat e expoziția ministeriului instrucțiunii publice.

Ies aiurit din palatul regal, regretând totuș, că nu mi-a fost dat să văd, într'un colț cât de modest al acestui strălucit palat fotografia *veteranilor* din războiul pentru independență, despre defilarea cărorora — cu prilejul zilei de 10 Maiu — dl Em. Gârleanu scrie așa de duios în »Neamul românesc«. Nu vredniciau bieții veterani atâta atenție oare?

Alătura de acest pavilion, văd căsuța Poradim — un bordeiu — în care a locuit regele Carol în timpul războiului dela Plevna. O masă de lemn, un pat soldățesc și două scaune. O hartă iubilară poartă nume de notițele regelui: cu creionul, cu roșu și cu vinăt. Alături planul de luptă

dela Plevna, cu întăriturile și cu trupele. Mici stegulețe — în culorile României, Rusiei sau Turciei — marchează apartinența trupelor.

Pavilionul românilor din Ardeal, în apropierea palatului artelor, e aranjat cu gust și mi-e cunoscut în mare parte dela expoziția »Asociațiunii« din anul trecut. Țăsăturile, broderiile, lucrările de artă casnică sunt partea lui de forță. Fotografiele sunt destul de bine reprezentate; din cele trimise dela Blaj — înfățișând institutele noastre de învățământ — nu văd decât una singură: catedrala. Ce s'a fi ales de celelalte!

Intr'un colț foarte retras, văd câteva din cărțile tipărite la Blaj. Un volum al subsemnatului, într'o stare foarte deplorabilă, plin de unsoare, stă foarte măhnit și foarte rușinat, într'un ungher. Și subsemnatul nu știe să se bucure oare de cinstea asta (volumul îl *ceti-se* cineva, fără îndoială, apoi mânca-se pe el și o bucată de slănină!) ori să se măhnească!

Tabloul grafic al băncilor, foarte instructiv, pare mai lămurit încă, decât cu prilejul expoziției sibiene.

Lucru nou — cel puțin a fost pentru mine — a fost harta și tabloul grafic, reprezentând centrele culturale.

Și în aceasta hartă, ca și în aceea a băncilor, Sibiul se ridică cu o palmă de asupra celorlalte centre românești.

N'am nimic în potrivă; harta trăbuia alcătuită însă cât de cât mai exact. La columna Blajului s'ar fi putut adăoga de pildă — sine ira et studio — încă câteva creștături la răvaș. Din ori care anuar al institutelor din Blaj, se poate convinge ori cine, că aci avem — pe lângă cele înșirate — o școală pentru învățăceii de meserii și negustorii și un azil de copii. Iar secretarul I al »Asociațiunii« trebuia să

știe, că aici apare, în afară de »Unirea« și »Foaia școlastică« și — »Muza română«. Nu-i așa, d-le Diaconovich?

* * *

Seara espoziția oferă o priveliște feerică, în reflexul lampioanelor multicolore; palatul artelor, sonda de petrol și alte pavilioane încă sunt luminate cu electricitate.

Apropos de palatul artelor.

Am trecut prin el ca prin vis. Un vis de câteva minute din care m'am pomenit cu un complex de impresii, cari n'avură destul regaz să mi se închege. Înainte de 7, un domn dela poarta palatului, îmi spune, că pentru transilvăneni palatul e deschis, deși e în lucrare încă. Trec repede în catul întâiu, care era terminat deja: pictura. În sala *Grigorescu*; am rămas țintuit locului, ca într'un sanctuar. Ciobanii... carul cu boi... și celelalte toate să desprind vii de pe pânză...

— Zor domnule, palatul se închide la 7. Am trecut înainte.

Și din toate celelalte, nu mi s'a imprimat decât o singură pânză: Regele Carol la desvălirea monumentului din Bulgaria. Vodă stă posomorât, adânc gânditor, în fața monumentului, o cruce de piatră, scaldată într'o revărsare de lumină cerească. Și din gropile tănuite, fanteame de dorbaniți se ridică, cu flamuri sfârticate... Și Vodă stă cu evlavie în față acestor vedenii, pe cari singur el le vede...

Muzicile cântă la ospătării; publicul se înghesue pe la localurile distractive.

Aproape de bufetul pavilionului austriac, unde se cântau cuplete nemțești, cineva îmi atrage atențiunea asupra unei birji, care sta de-oparte, în umbră.

— E bătrânul Hășdău.

Mă întorc repede, îmi fac de lucru, să dau un târcol birjei. Răzimat într'un cot, un bătrân frumos, cu o lungă barbă

albă, ședea tolănit în fundul trăsorii, pierdut în reverii. Vedeau el oare cele ce se petreceau în juru-i, sau era numai cu trupul în gălăgia acestui furnicar de oameni, iar sufletul lui de mag plutia departe în lumea de astri? Povestea poate cu neuitata Iulia?

Intrăm în Arenele Romane.

Intr'o minunată serie de tablouri, contemplăm *povestea neamului*. Versurile curgătoare premerg tablourile singuratic. E o muzică viguroasă în aceste versuri și în aceste tablouri istorice. La sfârșitul fiecărui cânt, reînvie în sunetul fanfarelor, o particică din trecutul de glorie sau de amar. În zale de oțal, legionarii intră falnic, împrejmuit pe Traian biruitorul, Aquila Romei se sălășluște la revărsarea bătrânului Istru! Dacii în costumele lor ciudate, aduc închinare stăpânitoarei Aquile; barbarii, în costumele lor și mai ciudate încă, dau năvală. Văd înființarea Voivodatelor române pacinica lor propășire; descalecarea arcașilor lui Dragoș, pe urma zimbrului; bătrânul Mircea-Vodă-Basarabul, apărându-și „sărăcia și nevoile și neamul:»

»Și se duc aprinși de luptă, să dureze stavilar. Năzuințelor osmane, punând Crucea sfânt hotar; și cu sânge nou stropind-o, mai măreț să strălucească
[lucească
Strejuindu-ne de-apururi legea noastră creștinească.»

Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare și Sfânt — trec într'o strălucitoare apoteoză; Mihaiu Viteazul intră în goana năvalnică a fugărilor, înconjurând arena, în furtună de aclamări; în urma lui, Matei-Vodă-Basarabul și Vasile-Vodă-Lupul, vin maiestosi și liniștiți, ca niște domni de propășire pacinică ce erau; Tudor Vladimirescu apare apoi, împrejmuit de pandurii înarmați cu topoare și săcuri; apoi

»Alexandru Ion Cuza! El a fost urzit de zine
Să schimbe'n fapt: Unirea Principatelor Române.»

Urmează Carol de Hohenzolern... rășboiul neatârării... Coroana de oțal, adusă pe o *bigă* de un paj...

Luptele cari urmează — trântele, cum se zice la noi — cari pentru mine sunt plictisitoare, după seria acestor tablouri istorice, pe cari le văd și acum cu ochii închiși defilând pe dinainte-mi... Singurul cusur ce pot să-l aflu, e, că impresia ar fi îndoită, dacă acești Români, Daci, Slavi și ce mai sunt — ar păși nițel mai militărește, — pas mă, firea-i al dracului, cum striga vecinul dela spate...

Cineva are ideea să intrăm la cinematograph, de unde ieșim foarte plicticiți de reprezentăția cu lămuriri franțuzești.

Urc în tramway — circulau acum cele din urmă — să nimeresc acasă. Un străin, zărindu-mi cocarda, mă întrebă:

— Domnul e transilvănean?

— Da.

— Incântat, domnule, citisem în »Universul« că sunteți aici și de azi dimineață mă ațân pe urma D-Voastră. Îmi dai voie, sunt cutare, profesor de liceu.

Mă presint și eu.

— Sunt foarte încântat, Dle coleg. S'ar putea să nu petrecem câteva momente împreună, lângă o halbă de bere?

Era târziu, cercam pretexte de amânare; mâne, o se ne întâlnim mâne negreșit, la »Carul cu bere.«

Dar nu era modru să scap. Colegul meu, Ardelean și el, nu voia să renunțe cu nici un preț.

— Mă supăr, zău, mă supăr. Am umblat toată ziua pe urmele D-Voastră...

Ne dăm jos la o berărie, și din vorbă în vorbă prind tot mai multă dragoste de noua mea cunoștință. Discutam chestii de școală, și ne pare bine, când vedem, că sistemul de prelegeri diferă așa de puțin. Prietinel meu îmi spune că a terminat teologia la Gherla, pe urmă a venit în țară,

unde a luptat cu atâtea mizerii, până să ajungă la catedră.

Și ochii i-se umezesc, când pomește de Ardeal, spunând că nu mai are nădejde să-l revada, având încurcături cu armata. Vara câte-odată, când face excursiuni în munți, de pe vârful Omului, vede abia în departarea fumurie: Ardealul.

Nici nu știm cât am stat împreună, abia ne-am putut despărți, cu mare greu.

Mi-a zis atunci, cu buzele încleștate:

Du Oltului din partea mea
O caldă salutare ..

Și ne-am îmbrățișat cu ochii în lacrimi.

(Va urma),

AL. CIURA.

Moș Viron.

Cei cari îl cunoșteau mai de-aproape îi ziceau Moș Viron, când vorbeau mai mult cu el, îi spuneau simplu, cu glasul înduioșat: Moșule. Cei albiți de ani însă, cari au apucat alte vremi, nu i-ar fi zis pentru toată lumea asta decât: părintele Viron.

Din sătuțul lui, răsfirat pe cursul unei văi ce-și străcurea argintul în valurile frânte, părintele Viron nu mai prea eșia în lumca asta largă. Că era destul pentru bătrânețele lui, — grele dar neînfrânte bătrânețe, — să slujască Dumineca sfânta liturgie, iar peste săptămână, să mai împutineze din celea sărindare și canoane ce i-le dau oamenii mai cu tragere de inimă ca unui preot tinăr, căci ce să zici, bătrânețele sunt totdeauna mai aproape de Dumnezeu. Când eșia la sf. liturgie să cădească biserica, era aceeași muzică duioasă, plină de pace, ce se desprindea din zurgălăii înnegriți de fumul de tămâie, — pe care o cunoșteau poporenii de un șir lung de ani. Și creștinii se alineau zmeriți, cu capetele plecate, cu mâinile în lungul trupului, să-i mângăie mirosul fumului albastru, iute, ce rămânea în clăbuci rotungiori, ca și când ar fi scăpat din pumni, decâte-ori părintele Viron zmâncea din cădelniță. Și ferit'a sfântul ca să cădească dumnealui ca alți preoți bătrâni: abia să-și miște pașii și abia să adie din cădelniță! Pecând buzele îi bolborosau psalm cincizeci, se purta grabnic și hotărât, ca și când ar fi mâniaș pe cineva. Stângăcia nu o putea

suferi părintele Viron. Când vedea într'alt sat vr'un preot că abia să'ncurcă prin biserică, nu se putea răbda să nu-i spună după liturgie:

— Bine nepoate, de ce ți-a dat Dumnezeu sănătate? Nu uita că slujba-i slujbă, ori la Dumnezeu, ori la împăratu! Tu așa te uiți de par'că n'ai mâncat de trei zile și ți-e tot frică să nu ametești.“

Nici tineri nici bătrâni nu scăpau ne'mproșcați de părintele Viron, dacă nu i se'mpărea numai ceva.

Și în biserica lui trebuia să fie curețenic și rânduială odată. Că de se întâmpla să zărească căpețelele de lemnuse pe lângă sfeșnice, ori alt sămn trădător pentru crâșnicul ce n'a măturat Sâmbătă sara biserica, se opria cu cădelnița în loc, privia cu sprâncenele adunate la locul cu pricină și nu se putea răbda să nu arete și cu piciorul, iar când se întorcea în altar, criznicul lua cu capul în pământ cădelnița și mergea s'aducă jar nou, deși nu era nici jumătate stins celalalt. Pe diacul ce l'a avut dintâi atâta l'a tot urmărit prin toate crișmele, de nu-i lăsa omului răgaz să bea un păhar de vinars, încât bietul diac, cum era pătimaș de felul lui, a trebuit să se mulțamească de cinste și de slujbă. Și ca pupăză pe colac, când a cântat diacul cel nou în biserică, părintele Viron a ținut o predică despre datorințele fețelor bisericești, cum mai ales aceștia trebuie să se ferească de crijmă, căci în fiecare butoiu stau

zece draci și umblă să ducă în ispită o față bisericească. Și în timpul predicii a privit aspru, de câte-ori se opria să-și iec resufflet la diacul cel vechiu rău. De altfel părintele Viron nu-și prea lua răsufflet. Vorba întâie și a doua îi erau domoale, dar de aci încolo se aprindea văzând cu ochii, și vorbea la inima omului, de n'ai fi crezut că-i a lui vorba cea albă și părul argintat. Îi vedeai numai ochii negri, plini de foc și acum și neastâmpărați.

Dar liturgie e Dumineca și în sărbători și când are preotul slujbe dela poporeni. Multe zile sunt însă goale, pustii, fără să ști ce să faci, mai ales dacă ești cu atâtea ierni în spate ca părintele Viron. Că dacă ești bătrân te trezești odată cu găinele și după-ce te îmbraci vezi că n'ai ce face, ieși în curte vezi că nu-i nici acolo nimic de făcut. Atâta doar să-ți aprinzi pipa și să-ți deschizi portița, să-ți mai dee oamenii bunădimineața. E bine și asta, când ai așa o fire, să te rabde. Dar părintele Viron nu era dăruit de Dumnezeu cu o astfel de fire. Nu poți dormi? Te scoli te speli în grabă; zici trei rugăciuni, cari le știi și psalm cincizeci. N'ai ce face în curte? Eși pe uliță și pornești cu cârja bătrânețelor în mână, ei nu mergi așa ca bătrânii, ci cum se merge în aerul tinăr de dimineața. Întâlnești un om harnic și-i dai un sfat bun pe ziua de azi, dai de o femeie și-o întrebă de i-s sănătoși copiii, zărești un prichidut de băiat cum mână vaca grăbit să nu scape ciurdarul, și-l lauzi în gura mare, că să va face un om „fală satului“, iei în nume de rău pe un moșneag ce și-a și aprins luleaua, — și mergi așa înainte pe ulițele satului cu sprâncenele încrunțate, gândindu-te poate departe, dar văzând, fără să vrei tot ce-ți iasă înainte. Și părintele Viron numai așa putea să trăiască.

Destul era pentru dânsul singurătatea nopții. Că-i era casa pustie și rece, și o liniște de-ți pătrundea în urechi. La cele două mâțe târcate se uită chiorș, și bătea cu piciorul în pământ de câte-ori le zărea prin casă, de o tundeau la fugă ca arse cu biciul, și numai departe în curte se opriau, și mieunau trist, cerșind mila bătrânului. Zadarnic! Părintelui Viron nu i-au plăcut mâțele nici-odată. „Satano!“ zicea el de câte-ori le vedea și izbea cu piciorul în podele. Cănele Zoltan e alta, cănele păzește casa, și-și știa porția: în toată ziua un bruș de mămăligă. Și era mare, un câne ciobănesc, de de-a dragul

să te uiți la el. De-ar fi fost vr'un cățaluș cum țin domni acuma popa nezmintit ar fi bătut podelele și ar fi strigat „Satano!“ la vederea lui. „Ce-i neputincios e neputincios, și unde nu-i trup ci numai o sfârlează, nu poate să fie vârtute“, zicea părintele Viron, și cât năcaz a avut el până i-a fost copiii mici și trebuia să mai lase să mai prindă vre-o mătă de coadă.

Dar acum băieții lui s'au dus, ca și când n'ar fi fost nici odată în satul acesta. Domni pe la orașe, mai trimit din când în când vr-o scrisoare părintelui, cu slova mărunță și așa de încurcată, de să se tot mire bătrânul: ce au făcut atât amar de vreme copiii lui la școală, de n'au învățat nici să scrie pe înțales. De multe-ori se opria la jumătatea scrisorii și-o arunca pe masă: „știu eu ce zice și așa.“ Dar de mâniat nu se mânia nici odată pe ei.

Îi ziceau de multe-ori cunoscuiții, oameni cari îndrăzneau ori-ce cu părintele: „Vezi Dta, ai razim la bătrânețe, de ce nu te duci la vreunul...“ Dar popa-i taie repede vorba: „Ce să mă duc? Ce să mă razim? Ei să trăiască, eu nu voi muri de foame! Auzi tu, par'că numai de aceea s'ar trudi omul cu copilul ca să ai odată o proaptă! Nu-i asta! Să faci om din el, ști Dumnezeu, să-l bagi în lume și în traiu! Dacă-i odată om, celelalte vin toate: Apoi dta gândești că noi nu mai putem face nimic? Ba putem! Ori crezi, că noi nu mai trebuie să lucrăm? Ba trebuie! Că dacă nu faci nimic ești mort, înțelegi-mă dta pe mine: ești mort!“

Și acela trebuia să înțeleagă, căci popa Viron își înțepenea odată trupul, ca și când ar fi fost de lemn: „Vezi, iac'asa!“

Nici nu avea lipsă de spriginul copiilor, căci un om singur trăește și din aer, dar încă dumnealui care sluja încă!

„Gura ta și-o astupi tu, gura femeii o astupi cu palma, numai gura copiilor n'o poți astupa numai cu pâne, — o judecată aceasta, pe care o spunea părintele de multe-ori. Doar acum copii lui puteau să trăească, încă bine, preutesii de mult îi crește holbură și coada șorecelului pe mormânt.

Gu moartea ei s'a împăcat îngrabă popa Viron. Drept că venise târziu după-ce și-a făcut toate strapățele în lumea asta și după-ce a vegheat, Dumnezeu știe câte nopți, când el era dus departe! Numai când își aduce aminte de timpul acela de singurătate, când el nu da cu

lunile pe acasă, iar preuteasa purta grija copiilor, pe niște vremi grele ca acelea, numai atunci inima părintelui Viron se înduioșă, clătina mereu din cap și ridicând din sprâncene zicea: „vrednică femeie!“ Și în clipele acelea îi părea rău, că a murit, că nu-i și ea aci lângă el să-i spue o vorbă de mândrie și una de mângăere și s'audă și ea cum zice el din inimă: „vrednică femeie!“

Dar iac'ășa de moarte nu scapă nimeni! Ce-i viața asta? Iacă să dai în dreapta, să dai în stânga să te frământă, să izbești dacă poți acolo unde e buba și răul, să izbești cu nădejde, și când nu mai poți face toate acestea, când începi să te zvârcolești numai, vine moartea și... gata! Și gândind așa părintelui Viron îi trece înduioșarea, ca și când i-ai fi luat-o cu mâna.

Una numai nu se potrivea cu bătrânețele dumnului. Când se apropia toamna cu păcelele de neguri, cu nori grei de plumb, cu vânturile tari și răci, cari păreau țesute din vaete și durere, cu ploile dese și subțiri-subțiri, ca să aibă de unde curge cât de mult. Atunci eșia părintele Viron în pridvor și-și ațintea ochii neclintiți în plumburiul ceriului. Și după-ce sta mult așa clătina din cap și făcea „Hm!“ Se trăgea încet, încet la porțiță, ochii neclintiți urmăreau valurile de apă tulbure ce alergau pe vale cu cântece frânte, pline de durere, făcea iar, — după ce-a stat mult privind-le: „Hm hm! și iar mergea în casă.

Alta-i iarna! Atunci cel puțin știi de ce să te ții! Vine Făuraru și creapă stăjarii și ouele de corb! Acolo-i putere odată, și ți-e drag să vezi cum scânteie zăpada sub stelele înghețate! Dar toamna asta e slabă, și de aceea ucide așa pe încetul. Par'că anume face să tândălească, se înmoaie, se înăsprește și iar se moaie, par'că se bucură de putrezirea înceată a florilor și-a verdeții de pe câmp și din pădure!

Și dacă la întoarcerea în casă da de mâțe, tropotea părintele Viron cu amândouă cizmele, pe podele, și zicea aspru „Satano!“ I se părea viclene și mai ales răutăcioase ca și toamna.

Numai o singură bunătate aducea toamna pentru părintele Viron: culesul viilor.

Nu la el în sat, ferit-a sfântul, căci pe la ei dase floxera (o goangă cumu-i mai rea) și oamenii au scos de mult parii de prin vii. Dar erau mulți aceia, cari ar fi dorit să-l aivă pe

părintele Viron la cules, în jurul acela. Popa David însă, departe de patru ceasuri cu cai buni, avea vinul cel mai bun și la el se adunau mulți la cules. Părintele Viron în tot anul era oaspele lui.

„Vezi bine c'am mai venit și eu! Voauă ăstor tineri vi se pare cam nu știu cum să vfi patru ceasuri cu căruța pe-un vânt vrăjmaș ca acesta. Vezi, că voi v'ați domnit a dracului, de v'ar plăcea să vă stee trenul înaintea porții. Și nevestele par'că n'au alta de lucru, numai să se tot ție cu gura de voi: „griji dragă să nu te răcești! bagă samă să nu capeți un catar!“ Așa par'că strănutatul nu l'a lăsat Dumnezeu. Numai cât să-mi credeți mie, prea multă grije ticăloșește pe om! Dacă mergi tot așa la trei rânduri de oameni, s'a alege din urmașii voștri cine știe ce nemți subțiri.“

Cine să se supere pe părintele Viron? Preuteasa care-l imbie cu struguri de să nu știi pe care să-l iai întâi? Popa David care de la o vreme pune coșarca de-o parte, căci pentru bărbat grăește vinul?“ Ceialaltii oaspeți cari privesc cu bucurie și cu sfială la acest om rămas din vremuri atât de grele, și totuși atât de frumoase și avântate?

Vinul grăește el nu-i vorbă, după cumu-i și vinul. Că un fel de vin îți aduce de-odată durere la cap, altul te înmoie de ești ca bătut, iar altul ți-se sue de-odată la cap de te amețește. Dar vinul ce stă în întunerecul pivnițelor și priveghiază în buțile mari, așteptându-și ieșirea la lumină, nici nu îmbată, nici nu aduce durere de cap, ci întinerește. Și vin de acesta avea popa David.

Părintele Viron își moaie buzele și muștața și zimbește, nu doar că-i place, ci pentru-că simte tăria. Este în el ceva, poate din multa putere de viață ce-i în lumea asta, ce-ți umblă prin vine, prin toate vinele, așa ca o sîrmă de foc par'că. Căci vinele se întăresc și focul sângelui întinerit bate de-asupra tâmplelor, încălzește inima, te învie.

„Măi nepoților, iac'ășa, un pahar de vin sănătos și tare plătește cât trei crijme jidovești Tot așa vine pilda și despre om: un om tare însuflețește o sută de oameni, iar doi oameni slăbănogi stau să scoată sufletul din zece oameni tari. Și drept să vă spun, mie nu-mi place când aud pe om că se tângue. Când simte unul trebuința să se tângue fără să-i fie rușine de

oameni, e mai slab ca o muere. De pildă voi: unul n'are ecleejie destulă, altul n'are bani de ajuns. Advocatul spune că-i merge rău, doctorul se plânge că nu-l cercetează nimeni, popa vine și se tângue ca o ceteră cu două coarde: sărăcie și copii mulți!

— Bine măi nepoților, acestea pot fi adevărate și sunt. Mai ales cu popa. Asta înseamnă însă numai a da de greutatea vieții. Ce credeți voi, că noi nu ne-am izbit de ele! Ho Doamne! Da încă izbit nu numai așa! Dar am fost oameni tari, măi, și furtunile vieții ne-a înăsprit și mai mult. Pe voi lupta nu vă oțălește, ci vă înmoaie. Și aci e toată primejdia.

Cei de față cunoșteau bine pe părintele Viron, și știu, că nu vorbește nici odată ca să-treacă din vreme. Trebuia să le spună tot ce credea el despre lumea asta nouă.

— Ce gândiți voi, dacă la patruzeci și opt am fi fost și noi cu așa o inimă, s'ar fi făcut ceva? Hm! Și doar noi n'am învățat atâta cât voi! Dar ști pe atunci era altceva! Pentru noi zidurile școlilor erau sfinte. Ne trăgea ceva dela inimă către școală. Drept că și aveam dascăli, de să nu te mai deslipești de ei. Și eu vă spun cu mâna pe inimă, că nu m'am gândit o singură dată cât am fost la învățătură: ce câștig voi trage odată din strădania mea, și cum am să trec de bine și fără griji. Hm! Azi până nu gată cu gimnazul știe studentul: advocatura îmi aduce atâta, doctoratul atâta! Și abia apucă să treacă odată peste ani să ajungă acolo unde vede de când i se deschide gândul. De aceia-i școala urâtă pe când nouă ni era atât de dragă.

„Vedeți, așa cumu-s, două locuri am și eu dragi în viața mea: grădina clericilor din Blaj și un loc în munte undeva. Acolo în grădina aceea s'au aprins celea dintâi flăcări tainice în inima mea, acolo am legat pretiniile celea adevărate, cari se fac numai într'un chip: pe viață și moarte. Iar celelalt știți voi toți pentru-ce mi scump, la ce să mai spun.“ Aici ochii bătrânului priviră tot în laturi ca și când ar fi voit să ascundă ceva.

Cei de față vedeau ca într'o depărtare mare locul unei lupte oțelite din vremile trezite și scuturate de somn. Părintele vedea tot locul acela într'o lumină mare.

Și multă vreme rămâneau pe gânduri, cu ochii neclintiți. Cei mai tineri priveau în răs-

timpuri la fața nemișcată a bătrânului, și nu le venia să creadă, că din așa depărtări a mai putut să rămână un an până în zilele lor.

Părintele Viron lăsa de altfel să fie bucurie deplină. Păharele se deșertau de multe-ori și se făcea că nici nu bagă de samă la vorbele celorlalți, cum să înțelegeau între ei. Dar când se rupeau deodată vorbele toate și rămânea un răstimp de tăcere, vedeau că el nu trece nimic nebagat în samă.

„Ce, ziceți că vremile mari își au oameni mari, că azi nu mai pot fi oameni de aceia? Vezi bine că nu! Că trei-patru din ei, zic și eu, că pentru astfel de vieți se vede că zidește Dumnezeu o inimă după placul lui, atunci când vrea el. Dar măi nepoți, atunci nu numai ei și-au făcut datorința. Toți ne-am făcut-o. Că dacă s'ar porni zece în luptă, iar ceilalți ar sta cu mâinile în sîn să le cadă mană din cer, ce s'ar face, spuneți voi, ce s'ar face? Aceia s'au luptat până în capăt, umăr la umăr. Au căzut, căci dreptății i-se rupe grumazii până odată. Dar numai până odată. Asta-i, voi credeți că i s'a rupt pentru totdeauna. Și aici iar e primejdie. Că de crezi așa, te ticăloșești, poți să te faci putred de bogat, da n'ai inimă mă, că ți-s'a făcut inima ghem și dacă n'ai inimă nu poți să dai nici urmașului tău. Când ne-am văzut noi cu morții noștri mulți, cu văduvele, cu orfanii, cu satele pustiite, și pe de-asupra în loc de răsplată iarăși îngenunchere, atunci am gemut odată înădușit, cătorva li-s'a rupt ceva prin piept de geamătul acesta, da n'am desnădăjduit, măi. Am privit odată la cer, a doua oară la plaiurile pe unde era să învingă dreptatea, am privit cu aceiași ochi încruntați, răci poate, dar cari nu voiau de loc să se inchidă, ca și când toate s'ar fi sfârșit. Ne-am făcut o cruce largă apoi, începutul unei munci nouă, a unei nouă lupte. Dar voi vă închideți ochii fără de a lupta, și spuneți că azi nu se mai poate face nimic.“

Aici Părintele Viron își schimbă de-odată glasul și vorbea domol cu ei ca și cu niște copii nevrâstnici. Și cei mai mulți se mirau de cunoștințele moșneagului acesta și încetul cu încetul își dau numai samă, că pe vremea când a făcut gimnaziul și teologia, căci părintele Viron le-a isprăvit pe amândouă, se învăța cu te-meiu și oamenii de atunci nu părăsiau cetitul după-ce terminau cu școala. Se vorbea înduio-

șat de nădejdiile lui, de greutățile de acum, de creșterea ce trebuie dată tuturor băeților. Mai ales să se ferească ca de foc să nu se tângue de greutățile vieții, ci să se împace cu asta. Un om harnic nu moare în lumea asta ori cât ar fi de rea.

La sfârșit le vorbia aspru: „Grigiți măi nepoți, să nu vă treziți, că urmașii vostri peste trei rânduri de oameni nu vor mai sămâna cu nația noastră, ci să gândești că-s nește nemți subțiri să-i ducă vântul.

Ce tot: Doamne cum îmi va trăi copilul? Oare ca popă putea-va trăi? Ca avocat nu va, fi mai bine? Acestea-s gânduri de om slab. Da, da, nu râdeți, gânduri de om slab. Îndreaptă copilul în viață, dupa-ce l'ai făcut om. Om să fie întâi. Lasă-l să se izbească de greutățile vieții el, cum m'am izbit și eu, cum v'ați izbit și voi. Care n'are curajul să se izbească, se prăpădește ori-ce ar fi fost în lumea aceasta. Dar voi faceți-l să aibă curaj, măi, să fie tare măi nepoților, și atunci v'ați făcut datoria.“

O zi două de avea părintele Viron, cât ținea toamna ca să se mai răzbune și el. Mulți îi știau de mai nainte mângâierea lui de limbă. dar le plăcea de el. Îl petreceau până departe între hotare, îi poșteau drum bun și la anul întâlnire veselă, și să întorceau vorbind puțin pe drum pe când căruța cu doi cai a părintelui David, ducea prin negurile dese pe moșul alb-oaic la barbă și păr. Nu mai zicea o vorbă legănată până acasă, ci se clătina în căruță pe drumul pietros, și-i șuera prin urechi vântul aspru de toamnă. Prin păduri era o jilăveală rece, de pe frunzele îngălbinite picura în răstimpuri și vâjeitul surd al depărtărilor trecea ca prin peșteri mari, pe sub bolta arămăie a pădurii. Părintele Viron se uita cu ciudă la frunzele pline de tina drumului, își trage apoi pălăria pe ochi și nu mai voea să privească. Și în gândul lui se încruntă, când îi vine în minte casa pustie și mâțele. Par'că se aude acuma glasul, cum va striga de mânios: „Satano!“ și va izbi cu cizma în podele.

I. AGÂRBICEAN.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CREDINȚĂ.

*Din largul de zări să revarsă prelung
Strigarea trudită-a vieții;
Dureri și năcazuri în urmă s'ajung,
Dispare credința din suflete tari:
Să nărue 'n casă păreții.*

*Cu fețe viclene, cu ochi sângerați
Te 'ntimpină oamenii lumii,
In suflete-i ghiată și 'n piept de bărbați,
Nu-i focul cel sfânt și iubirea de neam,
Ci legi sfărâmate. Nebunii!*

*Veghiata-i de mult dujmănitele zări,
Prin vremuri cuprinse de ceață;
Și azi, când străbatem întoarse cărări,
In tine-i credința slăbitului neam,
In tine-i puterea de viață.*

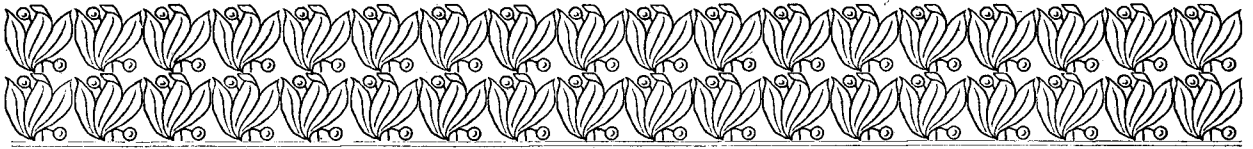
*Depart de ciata vitejilor mici,
De pleava scăzutelor vremuri,
Te sbați tu, țărane, urmaș de voinici;
Dar gândul te duce în vremuri străvechi
Și plin de flori te cutremuri.*

*Cu trupu 'n sudoare, cu focul în pept,
Te sbați pentru pâne și sare;
Dar legea străbună și sufletu-ți drept,
Re'noie puterea truditului trup,
Și-ți dă în viață alinare.*

DAFIN.

Program politic și capabilitate politică.

Precum nu poate să existe individul fără credeul său moral, tot astfel nu poate exista o națiune fără credeul politic al său propriu, fără orizont național, din a cărui înălțime, strălucire să se reverse pe conștiințele tuturor. Credeul politic al unei națiuni va fi cuprins în programul său politic.

Temelia unui program politic cu vederi largi, cu concepțiuni înalte și îmbrățișător a tot viitorului unui neam este spiritul istoriei lui.

Din istoria unui popor se cunoaște voința lui, tăria lui, vrednicia lui. Aceste trei elemente formează spiritul aceluia popor. Din voința lui putem stabili principiile, după cari vrea să trăiască, din tăria lui constatăm puterea credinței lui, iar din vrednicia lui putem aprecia ce datorințe poate să ia asupra s'a în viitor.

Istoria neamului românesc singur numai un program a întemeiat la poporul nostru și anumit: închegarea națională. Numai ideea aceasta a fost simțită ca o necesitate imperativă politică.

Un lucru foarte natural dacă recunoaștem prioritatea formării partidelor politice de rase față cu toate celelalte partide politice cum sunt partidul: conservator, liberal, socialist etc.

Toate celelalte programe politice sunt numai derivațiuni a programului politic național. Ca să luăm de es. numai socialismul. Dacă e adevăr științific ceea-

ce susține Carol Rodbertus despre necesitatea evoluțiunii socialiste, fiindcă ea este rezultatul natural deci inevitabil a unității intelectuale pentru a se putea realiza unitatea muncii, ori-cine va înțelege, că unitatea muncii, ca expresiunea unității spirituale, pretinde închegarea politică națională. Pentru aceasta a fost Plato ântâiul propagator al ideii închegării naționale-eline. Inrudirea strinsă între aceasta evoluțiune naturală și libertate, a aprins focul celei mai sublime poezii, a poeziei lui Dante Allighieri. In dezvoltarea politică a neamului românesc nu vom găsi bărbați politici adevărați cari să se fi abătut dela acest adăvăr **la definiția statorire** a programelor noastre politice. In timpul mai nou e drept, s'a făcut propunerea ca să înlocuim programul istoric-național prin un fel de program economic-social, dar numai resens a deșteptat. Și cu tot dreptul! Puterea economică și ceea culturală sunt mijloace numai spre ceva mai desăvârșit: spre închegare națională. După-ce vom fi recunoscut **suverana ântâietate a programului politic național**, noi românii trebuie să fim lămurii asupra acelor factori cari vor duce la izbândă cauza noastră națională. Spre acest scop orice mișcare politică trebuie să treacă prin patru faze distincte de dezvoltare reprezentând tot atâtea postulate ale independenței reale. Aceste sunt independența mate-

rială, spirituală, intelectuală și politică. Sau cu alte cuvinte, puterile, cari duc la izbândă un program politic cum e și al nostru *scos la soare din bătrâna carte a istoriei noastre*, sunt bunăstarea generală economică, cultul religios-național, învățământul național și desvoltarea prin activitate publică a capabilității politice naționale. *Munca, biserica, școala și personalitatea etnică sunt treptele ce duc la templul libertății naționale.*

Intâile succese ale acestor sforțări vor fi câștigarea dreptului administrației generale naționale și a parlamentului național. Nota caracteristică așadară a unei politice învingătoare naționale este desvoltarea conștiință și generală a acelor puteri. Programul politic-național trebuie să aibă rază sigur în bogăția întregului neam, în prosperarea credințelor sale religioase, în cultura lui, în puterea sa de rezistență și iubirea de libertate a tuturor fiilor sei. *Ori-care din aceste puteri, date uitărei, partea corespunzătoare a sufletului națiunii va cădea în letargie și va perde o îndreptățire* la independență.

Să luăm numai câteva exemple din istoria mai nouă a luptelor pentru libertate a deosebitelor neamuri și ne vom convinge ușor despre adevăr.

Irlandia nu a putut ajunge la rezultate palpabile politice până când nu a înființat bănci naționale mari, până-ce n'a început a face comerț și industrie mare, până-ce a fost numai idealistă.

Lupta politică a slovacilor nu va avea nici-când succes fiindcă nu au biserică și școală națională. Iar în ce strins raport sunt aceste două instituțiuni naționale cu sentimentul național ne dovedește soarta polonilor din Germania.

Idea independenței politice are o importanță tot așa de mare! Ne dovedește soarta popoarelor, cari având și

bogăție și școale naționale totuș zac în întunecimea aservirii politice. În Wales, Scoția precum și la noi abia acum se înfiripează un partid moderat național, fiindcă lipsește caracterele mari naționale, cari să aibă curajul de a să înălța la idea independenței naționale.

Preste tot starea deplorabilă a poporului românesc aservit, se poate explica mai mult din lipsa inițiativei proprii de a se emancipa în privința materială, spirituală, intelectuală și politică, decât din forța ce i s'a pus în calea desvoltării sale. *Cari sunt însă criteriile durabilității acțiunilor politice? Unitatea în gândire și caracterul bărbaților conducători ai neamului aservit.*

Se cuvine dar ca în categoria puterilor, cari duc la izbândă cauza națională să amintim și acel element al conștiinței în care își găsește cea mai înaltă expresiune: *caracterul.* Cluj

Numai în caracterele cu adevărat mari avem garanța sigură a propășirii noastre naționale. Ca să știm cu esactitate la ce desvoltare etică a ajuns națiunea într'o epocă anumită, trebuie să constatăm câtă înclinare spre fapte altruiste eroice găsim la bărbații chemați a reprezenta conștiința unei națiuni. Dacă există aceasta predispoziție la fiecare dintre ei, avem garanța izbândeii. Atât de aproape sunt înrudiți cel mai mare tezaur al individului: caracterul, cu cel mai mare tezaur obștesc: independența, încât *sunt scop și mijloc* împrumutat și în armonia lor neschimbată găsim ceea ce numim noi: conștiință omenească.

Până aci ne-am ocupat cu capabilitatea politică atârnată singur dela felul gândirii noastre. Dacă vom resfoi vechia carte a istoriei antropologice a popoarelor, vom vedea, cât de mult înriuresc asupra înjghebării naționale și calitățile de rasă a-le unui neam. Dela

calitățile de rassă atârnă, că oare neamul românesc este pregătit și totodată capabil să supoarte *îngrijirile continue, ostenețele și uriașa muncă, cari se pretind la formațiunea națiunilor mari*. Existența de 18 veacuri a neamului românesc dovedește în deajuns superioritatea intelectuală și morală a neamului românesc!

Frumseța și spiritul bărbătesc a limbei românești, obiceiurile curate românești dau geniului românesc o înfățișare simpatcă înaintea tuturor. Aceasta simpatcie trebuie numai se o păstrăm și să o întărim *prin creațiuni originale românești pe toate terenele științei și a artelor și viitorul ne va fi asigurat pentru toate timpurile!*

Dr. CASSIU MANIU.

Serenadă.

(După Lenau).

— *Ce sunete m'au deșteptat,
Ce cânturi pot să fie,
O! mamă, vezi cine-i, ce vrea,
Pe vreme — așa târzie?*

— *Eu n'aud draga mea nimic,
De ce nu dormi mai bine,
Doar' serenade nu să dau,
Celor bolnavi ca tine?*

— *Nu-i pământească muzica,
Ce atât de dulce-mi sună,
Sunt îngeri, ce mă chiamă 'n ceriu,
O! mamă, noapte bună!*

ALCO.

Omul și pământul.

— Contemplațiune. —

Patria omului e pământul. E firesc, ca acest cetățean să caute a-și cunoaște patria. Și e tot atât de rațional să admitem un raport între patrie și cetățean, ori între cetățean și patria sa.

Om și pământ nedespărțiți sunt astăzi și poate multă vreme încă, vor mai fi.

Și pământul și omul n'au fost odinioară cum sunt astăzi și e probabil, că nu vor rămâne tot astfel.

A avut și pământul un început, nașterea sa, copilăria sa. A avut și omul început și copilărie, dar nu deodată cu pământul. Pământul înainte de om a fost.

El a îmbrățișat la sânul său alte ființe înainte de a fi omul și ori, că n'a vrut, ori că n'a putut să le mai ție, și le-a îngropat în vecinicie.

Astăzi omul e copilul lui favorit. Multe poate acesta și el crede, că toate le poate și se afirmă stăpân pe pământ. Cine știe însă, dacă bătrânul pământ nu prevede și acestei neînfrânate ființe aceiaș soarte, ca și celor dispărute. E foarte probabil, căci aceasta se pare a fi ordinea naturei.

Dar ori cum ar fi, nu încape indolială, că pământul a avut și are, dacă nu

rolul exclusiv, rolul de căpetenie în dezvoltarea și educarea omenimei.

Ori admitem, că omul a văzut mai întâi lumina zilei în câmpul, zis astăzi al Mezopotamiei, în Edenul bibliei, ori în mai multe locuri, ori, că a evoluat din alte ființe inferioare lui, nu ne privește de astădată.

E neindoielnic însă, că toți oamenii de astăzi constituind un singur gen, au origine comună, și că, într'un moment cândva, aproape de origine ori identic cu origine, s'au găsit într'un anumit număr restrâns, nu altundeva, decât pe pământ.

Insuficiența condițiilor de traiu pe un loc restrâns, i-a făcut neîncăpuți, i-a silit să se extindă. S'au desfăcut, s'au extins, s'au depărtat, abea lăsând amintirea unui început comun.

Din frați, din familii împrăstiate s'au făcut triburi, seminții, neamuri și popoară.

Astfel se pare a fi fost începutul omenirii.

Despărțite deolaltă, abia ca prin vis mai păstrând amintirea unei frății de sânge, aceste niamuri singuratice s'au sporit, s'au mărit, deosebindu-se în obiceiuri și limbă și îmbrăcând în aceiaș vreme o individualitate etnică.

Acesta se pare a fi fost procedeul de diferențiere a omenirii.

Deci omenirea întregă, pestriță, cum este astăzi, n'a fost astfel și în vremile de început. N'a putut omul să fie scutit de evoluțiunea lumii întregi.

Împrăștiindu-se, ca fulgii în vânt, împinși de necesitățile traiului, oamenii de demult au populat cele mai ascunse locuri posibile de pe fața pământului. Dar pe cum nu poate fi indiferent pentru un fir de sămânță, de cumva ajunge în pământ bun, ori petriș, tot astfel n'a putut fi indiferent pentru mai departe dezvoltarea genului »om« dacă unii au ajuns să trăiască lângă ecuator ori lângă cercul polar, la poala munților ori în șes profund, în deșerturile seci ori în nămolul mocirlelor.

Toți aceștia sunt agenți fizici, de sub a căror înrăurire n'a putut fi scutit omul. Din contră acestora se datorește diferențierea genului »om« în rase. Diferențierea însă nu s'a oprit aici, ci s'a continuat, sub aceleși înrăuriri, dând naștere ginților și popoărilor, toate ramuri de tulpină din marele arbore al genului »om«. Aceste din

urmă diferențieri se întemeiază pe singuratice comunități de interese.

Astfel s'au diferențiat mai departe popoarele dând naștere indivizilor sau invers, astfel sau grupat indivizii dând naștere popoarelor, națiunilor.

Și pe cum în viața indivizilor de orice natură nu numai calitățile moștenite (dacă se moștenesc) ori predispozițiile spre anumite calități, determină, cum vor fi aceștia în viitor, ci mai cu samă mediul, care le subministrează condițiuni de traiu, tot astfel și în viața omenirii nu numai imboldul colectiv de conversare și lupta pentru existență, ci mai cu samă pământul e acela, care determină drumul omenirii, prin variatele și obositoare condițiuni de traiu, ce creiază. Iar greutatea ori ușurința acestora constituie, atât la individ, cât și la popoară o atribuțiune a sortii.

Dar nu numai omenirea, ci însuși pământul, baza omenirii, a trecut și trece printr'o evoluțiune de faze și evenimente, caracteristice unei vieți, regulamentate de legile naturii.

Alte au fost odinioară condițiunile de existență pe pământ. Alte lumi de viețuitoare stăpâneau atunci, când omul nu-și făcuse încă apariția; au dispărut însă deodată cu schimbarea condițiilor de traiu. Straturile pământului sunt mare parte pline de rămășițele acelor lumi, din cari fiecare odată și-a ajuns apogeul dezvoltării și măririi sale.

Omenirea nu-i o lume. Omul nu e în concertul naturii mai mult decât unul din nenumăratele genuri de viețuitoare, cari mișună pe pământ. Nici prin numărul speciilor (căci e numai una) nici prin al indivizilor nu e probabil, că va imprima epocii, pe care a trăit-o și o trăiește, nota caracteristică unei epocii geologice. Ba chiar se pare, că puterea sa de rezistență, în lupta, ce o duce, a început pe povârniș, iar sfârșitul acestuia, ori când va fi, e identic cu dispariția.

Mic e și pământul față de univers, dar și mai mic omul față de pământ. Înțelepciunea e să nu se uite, că și omul cel mai vrednic are să achite o poliță, trebuie să dea pământului ce este al său¹⁾.

Dr. V. MERUȚIU.

¹⁾ În Nrii viitori vom trata câteva chestiuni pri vitoare la trecutul pământului.

Jubire.

— »Știți bine ce frumoase era Malva«,... și ochii i să umplură de lacrimi. Noi stam înmărmuriți în fața lui, căci în așa hal încă nu-l văzusem pe prietinel nostru.

El, tâlcuitorul cel mai fidel al gândurilor și sentimentelor frumoase, evangelist îndrăgitor când ne îndemna la muncă, pro-roc entusiast, când stam la îndoia ă, acum iată-l deodată doborât sub povoaara unei amintiri dureroase. Ni-se păria o glumă nepotrivită toată povestirea lui și cu liniștea osânditului, așteptam să sfârșiască cât mai de grabă. Dară el, poate că a înțales nedumerirea noastră, căci așa de domol și cu întreruperi vorbea, ca și cum ar recita o poveste cu totul străină de el. Numai ochii lui aprinși de o strălucire vie, numai privirea lui țintuită în zare, ca și cum ar contempla o minune de frumsețe, tradau o suferință mare, de ți venia milă de el.

— Știți bine ce frumoasă era Malva ! Ochii ei mari, senini, albastrii, când și-i ridică spre ceriu, verzi, când î-i pleca în pământ, erau ca o mare adâncă de bazme grăitoare. Apoi trupul acela cald, undulător ca valul, suptiet la închieturi, par'-că și l'ar fi strâns anume ca nu cumvu să-l piardă. Și glasu-i liniștit, ce ți-se furișă prin

sânge până în încăperea inimii, blând ca o rugăciune, curat ca și argintul.

O ! era frumoasă Malva !

Nu mai era nici dragoste, nici poftă, nici admirație, sentimentul, care mă apropia de ea, ci era vrajă, destin.

În puterea acestui sentiment eu mă credeam mare, în puterea acestui sentiment eu mă credeam cu un pas mai aproape de Dumnezeu, respiram un aer mai răcoritor și mai limpede, străbăteam cărări ne mai umblate încă.

Cu un zimbet pretinesc quitam cu toată lumea și apoi iar numai vedeam pe nimeni înaintea ochilor mei, decât singur pe Malva. De câte-ori eram muncit de alte gânduri, era de ajuns un tremurat de frunze, un șopot de izvoară, o dungă de lumină, ca să mă treziască iarăș în lumea iluziilor mele, alătura de Malva.

Și cum să sfârșesc toate !

Imi aduc foarte bine aminte, eră într'o zi de 31 Martie și așa de cu toane a fost vremea în aceea zi, cum nu am mai văzut'o nici-odată. Până într'ameazi de vre-o patru ori s'a părândat iarna cu vara, și așa de bruscă era trecerea dela ziua caldă cu soare la zăpadă și vânt, încât te punea în uimire.

Dacă vremea asta ar' mai fi zăbovit o zi, a fi gândit că însași natura a intrat în jucăriile noastre pentru-ca să ne poarte »April«. Și întocmai ca și vremea, nestatornică și caprițioasă a fost și Malva în ziua aceea! Am găsit-o cetind din Werther a lui Goethe, dară mi-a făcut impresia, că ar fi cetit din glumele năbădăioase ale lui Zaphir. Pentru prima dată mi-a fulgerat prin minte, că ea își bate — poate — joc de mine și pentru pima dată m'am văzut ca în onglindă cât de caraghios și de ridicol sunt eu cu sentimentele și visurile mele. Am apucat-o cu tărie de brațele amândouă și îngropându-mi privirea adânc în ochii ei, am întrebat-o cu un ton apăsător: »Malva, ce-i cu tine astăzi?... ce ai?« Ea m'a privit mirată și desprinzându-se din brațele mele, era pe aproape să mă lase singur în odaie. Atunci o ură cum nu am mai pomenit s'a făcut stăpân pe mine, am simțit cum îmi tremură tot trupul și de-odată s'a făcut întunec înaintea ochilor mei: — »Adio Malva, adio!« Și m'a lăsat să trec pragul în curte, am lăsat și frăgarul — prietin bun în urma mea, și numai când ajunsesem în dreptul porții, a fugit înainte-mi și cu glas lingușitor de copil drăgălaș m'a apucat de mână, și cum, nici eu nu știu, ne-am pomenit deodată pe cărarea din grădină... pășiam încet alături, și.... nu ne spuneam nimica. Era iarăș Malva, cum o știam înainte vreme, frumoasă și bună, așezată și cuminte.

* * *

În noaptea aceea am avut un vis, ce nu cred, că-l voi uita vr'odată!

Am visat, că eram amândoi, cu Malva, într'o barcă bogat împodobită pe luciul întins al mării. Vântrelele albe la atingerea zefirului de seară se umflau, și barca luneca înainte, fără lopeți și fără de cârmă. Pare-că sufletul nostru pe vecinicie unit i-ar fi săbuit direcțiunea, căci totdeauna eram

acolo, unde noi doriām și nici o stâncă nu ne-a oprit în cale. Și cum traversam marea, deodată din afunzimea apelor răsăriră patru nimphe și se apropiară de barca noastră. Toate aveau părul auriu, credeai că-i din raze de soare, iară ochii le erau albastrii ca ceriul, ca marea. Cu un cântec seducător pe buze, ele încunjurară barca și o legănară pe brațele lor albe și moi. În esundarea inimii ochii mei căutară pe ai ei, și-n ei m'am regăsit pe mine. Două lacrimi calde mi-au lunecat pe față, dară mai cald am simțit degetele ei atingându-mi fruntea. Am tresărit și ca îmbătat de vinuri dau să o cuprind, dară ea mi s'a stracurat printre degete, ca o umbră, și disparură și Malva și nimfe. Am rămas singur pe barcă în bătaia apelor. Când am încercat să îndrept barca spre țerm ea luneca înapoi, în direcție contrară, iară dela țerm un hohotit nebun ca și al unui criminal deslănțuit din haina lui de forță, îmi înfunda auzul și mi-se izbia de creeri. Mi se părea că tot infernul și-a deslănțuiturgia și acum urlă în șueratul vântului și al valurilor turburate. Numai într'un târziu, zării pe cârma barcei, scris cu litere de sânge: „aceasta e barca dragostei, pe nici un muritor ea încă nu a condus la țarm!

M'am deșteptat și încă multă vreme m'a urmărit visul acesta, dară nu am putut, ori nu am vrut să-i aflu înțalesul. Am trebuit să merg în spre seară la Malva pentruca să-l înțeleg de-a binele și să mă și deștept aievea!

Să o fi văzut voi, rumenită și albă, cum își aduna colțul gurii, când asculta cu atâta interes vorbele plictisite a-le unui om bătrân — mirele ei pe urmă, — să fi auzit risul prefăcut și ascuțit ca șueratul de viperă; și să mă fi văzut apoi pe mine la fereasta ei, în grădinuță, sprijinit de trunchiul unui trandafir sălbatic, palid ca moartea, a-ți înțalege atunci tot desgustul meu, și nu v'ați uită așa mirați la mine. Căci

voi nu știți, voi nu v'ați gândit nici-odată, când cu entuziasmul unui apostol vă declamam pe toate corzile legenda dragostei eterne, când vă îndemnam la iubire, la viață, la muncă, că în sufletul meu eră stânsă și cea mai slabă licărire de conștiință, că tot ce spuneam eră numai un sarcasm frivol și fără scrupul, că în sufletul meu clocotiau furtuni. Voi nu știți, că eu dela început până în capet — în tot decursul prietinieii noastre, — v'am ținut cu minciuni, numai ca să pot ascunde secretul, cel mai dureros al inimii mele, de care î-mi eră ... sfială.

Ca omul, care cuprins de frică, i-și face curaj cu gura, și strigă și hăulește cât î-l iartă puterile, astfel eu vă predicam nădejde, virtute și isbândă, pe când toate aceste vorbe erau șterse din dicționarul

limbii mele, și nici ca poezie nu mai aveau farmec.

De ce nu a-ți încercat odată să puneți în cumpănă vorbele și faptele mele, va-ți fi putut convinge singuri, că sunt un șarlatan de rând, care tocmai așa abuzez astăzi de bună-credința voastră, precum cu ani înainte Malva mă înșela pe mine?

»Alți actori, aceeaș scenă«.

Și ducându-și halba cu bere la buze, să mai opri odată neliniștit ca-și cum și-ar face o muștrare, și apoi cu un gest — a lui propriu — adause: — numai cât eu simțiam durere pentru rătăcirea voastră și mă opriam de obicei la calea jumătate, pe când ea cu pasiunea tiranului, care-și chinuește prada, m'a lăsat să gust până în fund din cupa desamăgirii!

ALCO.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DE LA NOI.

— Icoane. —

Dureri răscolite.

În biserică în o liniște sfântă, înălțătoare plutește cântarea de laudă către Atotputernicul... Versul feciorelnic, mângăios izvorește lin din pepturile tinere a *domnișorilor* sosiți acasă dela oraș, din școli, de marea sărbătoare... Inimile creștinilor se umplu de desfătare...

Lelea Uliană, în tinda muerilor, în frunte, scrisă pe spatele scaunului, ține în mâna stângă un firicel de nintă veștețit, iar cu dreapta zvântă în cârpa albastră cu pui negri, lacrimile ce izvoresc înbelșugate din ochii înroșiți. Cuprinde cu vederea pe *cei doi domnișori* curăței... Îi privește și nu să mai satură. Un oftat adânc, dureros zbucesnește...

— Iată, par'că, vede pe Machidon al ei, domnișor și el cu învățatură multă, cândva. Uite-l zugrăvit, în zborul unei clipe, la dreapta lui moș Ion diacu, înalt, cu trupul osos, prins în haine nemțești, — așa cum e: a el — cu păru lung dinainte, netezit frumos spre dreapta, cu ochii negri, adânci, gura de față mare, sub o ușoară dungă negrie...

Și i-se răscolește lelii Uliana întreg sufletul. Amintirea »dascălului mamei« — după cum îi zicea încă de pe când începea să cânte câte-un »Doamne 'ndură te spre noi« pe lângă ceilalți cântăreți — îi copleşte toată firea. Abia-și mai poate stăpâni durerea, cârpa a făcut'o toată zoale. Lacrimile se rostogolesc într'una, opărindu-i umerii obrazului. Muerile din jur o

privesc cu jale, ba unele mai slabe la fire, frământă și ele cârpele umezite.

Nenea Radu, fătul — soțu lelii Uliană — se învârtă năuc pe lângă cădelniță și uneori rămâne cu ea în mână mult... mult, cu ochii când la lelea Uliană când la cântăreții din strană. Se pleacă uneori, asupra cădelniții să învioreze jarul potolit, face în- apoi pletele cânepii și scapă mâna de doboară un picur de lacrimă, furișat fără veste de sub pleoape. Îl doare inima de să se prăpădească dar tot se stăpânește. Las'că inima de mamă a lelii Uliană, o sfirșește de tot bobotaia durerii.

...Priceazna își destramă melodia; răsună tot mai înălțat, tot mai dulce...

Indurerata mamă nu se mai poate stăpâni; zbugnește în hohot, de să-ți sfășie inima. Trece apoi prin mulțimea muerilor cu ochii înlăcrimați, de atâta jale, afară în spre ușă și istovită de puteri cade grămadă pe mormântul crescut cu iarbă, a »dascălului mamei«, lângă colțul bisericii aproape de strană...

Iar în biserică nenea Radu, scapă cădelnița din mână ca să puie stavilă șiroiului de lacrimi opăritoare, ce-i brăzdează umerii obrazului...

După liturghie.

În frunte pășește părintele Zaharie. Deapoape îi urmează, răsărind încet pe ușa cu pragul jos al casei Domnului, credincioșii cu sufletele înviorate, încălzite de hrana ce o dă sfânta rugă inimilor creștinești. Sunt moșnegi cu fețele încrestate de mâna vremii, barbați în putere cu hotărîrea apăsată pe chipurile aspre; flăcăii cu ochi de pară și cu roșul focos în fețele netede; mătușe ce-și proptesc povoara bătrâneții în cârjele de goron; mueri și neveste gureșe; fete și codane — ispita întruchipată — apoi spuza băeților lărmuitori, neostoieți.

Proptit în înălțimi, soarele-crai, învă-

luie în o pânză de aur străvezie această împetrițare frumoasă de oameni.

Părintele cu moșnegii merge încet, potoliți de greul vrăstei.

Nevestele zoresc înainte, cu câte-un michiduță drăgălaș de mână, ca să pună bucatele pe masă.

Tineretul sprinten înecă ulița îngustă în o învălmășeală armonioasă de haine albe înflorilate în arnici și în mătășă.

Răsete arginții, vorbe vesele se desprind din pâlcul flăcăilor șagalnici și a fetelor zmerite, se încheagă în o undă ușoară ca de vânt și se înmlădie printre ramurile pomilor, îmbrăcați și ei de sărbătoare, răzbătând departe... ca o învăluire de doină ce moare.

Numai bătrânii înșiruiți în jurul popii vorbesc așezat, cu chibzuială.

Din când în când se opresc, ridică capetele încununate de bogăția părului și stau întrebători, nedumeriți ca pentru o treabă mare.

Părintele se oprește și dânsul, pielea frunții se adună în valuri mărunte, dese, apoi se înmoaie încet, trece mâna prin fuiorul din barbă și de sub dunga albă de păr a mustațelor izvorește un grai domolit, dar focos, care te pătrunde drept la inimă.

— »Aceasta este voia Celui de sus, dragii mei. Și voia lui bună este. Dumnezeu, făpturilor sale nu le voiește perirea. Să nu ne îngrijim dară Moș Floare, că nu umblă vremi precum noi le credem bune; că plouă prea mult sau prea puțin. Și ploaia și seceta dela el ne vine; dela El vom nădăjdui dar belșugul roadelor din cari trăim și ne creștem copiii. Asta să ne mângăie moș Floare.«

Fețele tuturor se luminează, nedumerea din suflete pierde, ca o fâșie de fum în limpezimea văzduhului...

Îl văd pe popa Zaharie în fruntea turmei ce păstorește, cu fața lui blândă, ochii calzi; sub două zmocuri de lână albă, frun-

tea lată, senină, încadrată, par'că în flori de zăpadă sub mătasa părului...

Mă cuprinde, mai întâi o evlavie curată, apoi se dapână în mintea mea, cuprinsă în o ceață luminoasă, chipuri din trecutul unui neam întreg, cunoscut din spusa bătrânilor, și-mi pare acest moș popă un proroc din vremi vechi îndepărtate...

Îmi vine să cad la pământ, să înlănțui în brațele mele tinere genunchii acestui moșneag cu vorba caldă, care este pogrătorul vrednic, a acelor povățuitori cu inimă tare și cu suflete de apostol, cari au fost stilpii obiditului nostru neam în scurgerea vremilor maștere și rele... A. MELIN.

Religiune și știință.

De Alesandru de Mocsonyi.

Când vrei să-ți iai un avânt mai mare pe calea progresului și a cultivării etice, este necezar să te reîntorci până la acele momente, cari îți oferă unitățile de gândire și-ți dau astfel normele pentru o mai departe dezvoltare a cugetării și o mai logică apreciere a lucrurilor.

Astfel de moment de mare importanță etică este și problema stabilirii raportului, ce este între rațiune și sentiment. Aceasta și-a propus-o și dl Alesandru de Mocsonyi în studiul dsale »Religiune și știință«, deși într'un cadru mai strâmt.

Marele aparat științific, cu care dl de Mocsonyi tratează chestiunea, precum și spiritul viu, clar, cu care își trage concluziunile proprii, originale în aceasta materie, asigură opului Dsale o valoare universală. Pentru aceea felicităm ideea de a-și traduce studiul dsale și în limba germână și nădăjduim o apreciere excelentă din partea criticei competente germane.

Intr'un număr viitor poate ne vom ocupa și noi mai pe larg cu principiile stabilite de dsa și vom releva deosebita lor importanță mai ales în raport cu evoluția poporului nostru.

Cronica literară.

H. Sienkiewicz: Hania, traducere de O. L., edit. Biroul Universal, București.

Literatura noastră devine din zi în zi mai națională, mai a noastră; ea tot mai mult reoglindează: sufletul, traiul nostru și tot ce face să vedem, că suntem noi și nu vecinii nostri. Aceasta se observă în poezie cât și în proză; rătăcirile sunt excepții și nu numără. Paralel cu aceste se observă și un alt fenomen îmbucurător: publicul aprobă și susține această literatură. Dar publicul — ca pretutindeni — dă o preferință mare romanului, atât de sărac în literatura noastră.

O parte — cu cinci parale la zi — cetește cu o aviditate bolnavă românele rele, ce le publică ziarele noastre. Peste graniță să mai adauge răul, că aceasta categorie de cetitori își zăpăcește capul cumpărând și cetind ziare străine. Altă parte — fie că unii sunt neîncredători, sau chiar desprețuitori ai producțiunii indigene; fie că pentru alții această producțiune este prea săracă și prea puțin variată — e tributară romancierilor străini, în cele mai multe cazuri, de mâna a treia și aceștia.

Pentru înlăturarea acestui rău e bine să se traducă cât mai mult, dar și ales, din literaturile străine. Dnii Coșbuc, Gorun, Iosif, Anghel, etc. înbogățesc literatura cu traduceri escelente din cei mai mari poeți ai lumii: dar operele lor e pentru cei puțini și aleși, pentru elita intelectuală; cei mulți cer romane și nuvele. Pe acești mulți, directorii ziarelor, cu puțină jertfă și mai multă dragoste de neam, i-ar putea ajuta așa de bine, hotărînd ca pe viitor să publice numai romane, exact traduse, de a le autorilor mari. Tributarii străinătății ar putea fi scăpați de un editor cuminte și chibzuit, care, în timpul de față nu ar perde, întreprinzând publicarea îngrijită a unei biblioteci de romane străine, ce apar

așa de rar, de neîngrijite și nebăgate în samă de critică și cetitori.

În rândul acesta atrag atențiunea cetitorilor asupra traducerii romanului: *Hania* de H. Sienkiewicz.

Hania este orfana lăsată sub protecția lui Henric, fiul mai mare a unui nobil polonez. Henric primește această sarcină în lipsa părinților, la etatea lui de 16 ani se simte atât de onorat și esagerează atât de mult datoria sa de tutor în cât ridică pe Hania din rândul servitorilor și o pune alături de surorile sale. Părinții îi aprobă fapta și Hania e considerată ca făcând parte din familie. Tânărul tutor începe a o iubi, fără să-și mărturisească dragostea, și fiind gelos de prietinel său Mirza, o năcăjește mereu, până ce-și înstrăinează sufletul Haniei, apropiindu-l tot mai mult de Mirza cel Frumos, atât de bun cu ea și prevenitor. Henric e martor ascuns al unei scene de dragoste dintre Hania și Mirza. Prietini se duelează, se rănesc amândoi, dar Henric mortal. În castelul bunului nobil să luptă cu moartea și Henric fiul mai mare și nevinovata Hania a cărei boală să complică cu vărsat. Henric odată cu boala să vindecă și de dragoste; nobilul Mirza cere în căsătorie pe Hania cea desfigurată, dar ea nu primește și intră în mănăstire.

Hania este un roman psihologic și unul din primele scrieri ale marelui romanțier polonez. În acest roman se întovărășește cu măiestrie cea mai curată delicateță sufletească cu pornirile îndărjite și nestăpânite, o cunoștință adâncă a sufletului și o desfășurare atât de admirabilă și de logică a faptelor, cari de cari mai cinstite și mai curate. Păcat, că traducerea e prea la înălțimea cuvenită, se pare făcută mai mult pentru foiața unui jurnal, dar poate fi citită cu folos.

L. RUSU.

Probleme.

Ne trebuese orașe.

Una dintre cauzele principale, cari au determinat starea noastră umilită de azi, este lipsa orașelor românești. Distrăși cu ocupațiunile zilnice, nici nu ne dăm sama ce importanță deosebită au orașele în dezvoltarea și încheierea națională a popoarelor.

Și importanța aceasta este și de natură politică, și economică, și socială. În orașe populațiunea fiind mai deasă, contactul este mai viu și mai imediat, ideile să răspândesc cu iuțală, sentimentul comunității de interese este mai intensiv. Tiranii greci alungau pe cetățenii dela orașe la provincie, căci populațiunea deasă e un pericol pentru tirani și tiranie. Dară și din punct de vedere social, orașele au mare rol la încheierea unei societăți puternice, unitare, cu caracter propriu național. Din punctul de vedere apoi al propășirii economice, industriale și comerciale, orașele sunt indispensabile. Numai în orașe mari, unde populațiunea fiind deasă, trebuințele sunt multe și diferite, să poate dezvolta o clasă de mijloc. Și tocmai aci este pericolul cel mare, ce ne amenință deja în chip îngrijitor și anumit, că în lipsa orașelor nu avem clasă de mijloc aproape de loc, iar câtă o avem, fiind avisată să trăiască în orașe străine o perdem pe rând. Nu trebuie să privim decât la orașele din Ardeal pentruca să ne convingem, ce contingent mare de meseriași am dat deja elementelor străine, căci aceasta clasă este după firea lucrurilor, cea mai ușor de convertit și mai mult expusă să își lapede naționalitatea. Aceasta înseamnă nu este ertat să o lăsăm! Condițiunile pentru a ne crea câteva orașe înfloritoare, le avem în noi înși-ne. Trebuie

să voim numai și să va vedea la ce rezultate putem ajunge.

Înainte de toate înse vom avea să designăm acele orașe, pentru a căror înflorire să lucrăm cu toții, nu numai locuitorii din acel oraș. Spre acest scop, vom avea să fim cu considerare la situațiunea topografică a ținutului respectiv, la mijloacele de comunicațiune, la tăria numerică și de aptitudini a populațiunii, la situațiunea climatică, la înșămătatea așezămintelor culturale din acel oraș, la rolul politic, ce trebuie să-l aibă în anumite părți mai expuse a-le țării, și pe urmă la diferiții factori externi, cari pot să conlucre la ridicarea și înflorirea lor.

Indicând astfel vre-o 5—6 orașe, vom nizu să concentrăm în acele orașe tot ce-i poate da condițiunile de dezvoltare; instituțiuni culturale, capitale mari pentru înjgheburile de diverse întreprinderi industriale și comerciale, fabrici etc.

Munca îndelungată și migăloasă însă, va cădea în primul rând în sarcina populațiunii din orașele respective, care va trebui să-și îndrepte tot pasul așa, ca să servească problemei propuse. Nici nu va fi o muncă grea, căci aceea va consta numai în sprijinirea fără gânduri lăaturalnice a tot ce e românesc, ceea-ce va aduce cu sine curajul inițiativei proprii și în urmare progresul.

Începutul însă trebuie să-l facă oamenii cei mai cu autoritate din acel oraș, și dacă nu vor fi ei sprijiniți în munca lor de însuflețirea conștiință a conlocuitorilor lor, vor afla un sprijin de sigur în spiritul de imitație.

Când fiecare român va căuta să se servească numai de produse românești, când să va porni curentul puternic ca și în familiile bune să se înlocuiască spre pildă industria străină pe cât e posibil

cu produse a-le industriei românești, atunci vom avea și comerț și industrie și vom avea orașe. Iar având orașe mari, vom stăpâni și satele și vom avea în mână soluțiunea chestiunii naționale.

DIVERSE.

Statistică.

Fiindcă la noi, oamenii sunt cu adevărat cuprinși de friguri de câte-ori e vorba să apară vre-o nouă gazetă și de cele mai multe-ori tocmai cei bogăți se plâng, că nu mai pot susține atâtea foi, câte li-se ofere zilnic, ținem să arătăm cu date statistice întrucât sunt justificate tânguirile acestor domni, date, cari vor arăta într-o lumină nu tocmai de individiat gustul de cetire al publicului românesc. Datele aceste indică tirajul gazetelor pe an. 1893. în mai multe state europene. Astfel avem pe o sută locuitori :

în Germania	1903
Franța	1233
Belgia	1372
Svedia	1469
Norvegia	1451
Helveția	2864
Danemarca	2626
Ungaria	471
Cosnia și Herțegovina	69
(1891) Bulgaria și Rumelia	10
(1891) România	—

Și cauza să nu ni se spună, că este analfabetismul nostru, căci de altă parte circulația scrisorilor nu stau în nici o proporție cu aceea a gazetelor. Astfel să luăm numai câteva state : avem pe o sută locuitori

în Germania	3003 scrisori
în Franța	1988 »
Ungaria	1052 »
(1891) Bulgaria și Rumelia	125 »
(1891) Român'a	363 »

Cu așa gust de cetire și cu așa interes pentru cauzele publice, ne-or întrece »nătărăii« de am fi cu stea în frunte.

*

Militare.

În 12 Septemvie st. n. s'a introdus oficios în Anglia statul major după model german.

În budgetul comun austro-ungar s'a prelininat pentru tunurile nouă suma de 165 milioane, din care s'au votat din partea delegațiilor 85 milioane. Afară de aceasta mai e prelininat un credit de 67 milioane pentru echipamente și aprovizionările armatei. iară pentru marină e prelininată suma de 121 milioane.

Dăm după «Gaz. Trans.» tema generală a manevrelor regale române, cari vor fi făcute de trupele corpului 3 și divizia de roșiori. O armată de est, venind dinspre Buzău, va merge asupra Bucureștilor, apărați de o armată de vest, concentrată la București și împrejurimi. Un corp al armatei de est, compus din divizia 6-a și divizia de roșiori, sub comanda generalului Zossima, va merge asupra Ploeștilor, unde să va afla un corp al armatei de vest, compus din divizia V-a sub comanda generalului C. Iarca, care are menire de a acoperi spatele armatei de vest. La 25 Septembrie v. avangarda armatei de atac de est va ocupa Ulmeni și Mizil, precum și trecerea Cricovului. Prezența ei fiind semnalată armatei de vest, aceasta din urmă va lua ofensiva. La 26 Sept. v. cavaleria celor 2 armate va da o luptă la Inotești. Grosul celor două armate să va întâlni la 27 Sept. v. la Albești-Paneologu. Armata de vest fiind răspinsă, se va retrage spre Ploești, înaintea căruia va lua poziție de apărare la 28 Sept. v. La 29, intrarea trupelor în Ploiești. Regele Carol va sosi la Ploiești Joi dimineața în 28 Sept. v.

*

Cel mai mare monument al lumii.

De 20 ani se lucrează în Roma la monumentul lui Victor Emanuel II, monument, care va întrece cu mult în mărime și în executarea artistică toate monumentele de acest fel. Monumentul se ridică pe terenul dintre forul roman și capitol. Planul și o parte însămnată din executare a făcut-o celebrul architect Sacconi, care însă murind an. trecut, a fost însărcinat cu continuarea lucrărilor Passerini, învățăcelul și fostul asistent a lui Sacconi. În Roma se speră că în decurs de 3 ani monumentul va fi isprăvit și că va putea fi inaugurat cu ocaziunea jubileului de 50 ani dela învingerea armelor italiene, care a făcut unitatea Italiei.

*

Sculptură din vremile preistorice.

De curund s'a descoperit la Bismya, statua regelui David, din marmoră albă, despre care se

susține, că ar fi sculptată încă în vremurile preistorice. Pe umărul drept se află o inscripție de 3 șire, care în limba veche sumerică însemnează: Echor (templul) regele Daudu (Daud=David) rege (din) Mdnunki. Numele acestui rege a fost până acum cu totul necunoscut, numele orașului și a templului înse s'au aflat primadată pe piatra ceea mare a lui Hammurabi, descoperită nu de mult în Persia de expediția franceză.

*

Teatru și musică.

— Săptămâna trecută s'a reprezentat la București și Craiova de către reuniunea română de cântări din Sibiu »Moș Ciocârlan«, opera românească a Dlui Tudor Flondor. Succesul a fost desăvârșit.

— În turneul lor artistic dl Z. Bârsan și dșoara O. Brașoveanu s'au oprit și la Blaj dând o producțiune foarte reușită în fața unui public imens, care a dus cu sine cele mai bune impresiuni.

— În 8 Septembrie am avut plăcerea să ascultăm concertul dșoarei Valeria Pap, dat cu concursul dlui Aurel P. Bănățiu, bursierul societății pentru fond de teatru român

*

Obstrucțiune în școalele din Posen.

În mai multe școale din Posen, băeții urmând instrucțiunii părinților lor, au denegat să răspundă în limba germână la întrebările dascălilor. Pedepse și siluiri au fost zădarnice. »Gazeta Polska« într'un articolu entusiast agită pe față pentru a se lua o hotărâre generală, ca după vacanțele de toamnă băeții poloni în oarele de religieune, să nu mai dea răspunsuri, decât numai în limba polonă.

*

Un corb alb.

Dl Szemere Miklós, deputat dietal, într'o broșură a s'a apărută de curund sub titlul »Logica faptelor« condamnă într'un chip neobicinuit la unguri, politica de maghiarizare forțată. Lăsăm să urmeze întreg capitolul referitor la politica de maghiarizare: »A crea instituțiuni, a contribui la renașterea națiunii este datorința mea ferbinte, nu a trânti oameni, ceea-ce și de altfel se întâmplă, și cu atât mai puțin a face efect cu pseudoadevăruri. Spre pildă cinstesc foarte mult evoluția rasei maghiare într'un chip, care îmbunătățește condițiunile de traiu și de sporire

ale poporului maghiar. Studiul lui Beksics Gusztáv asupra șesului Ungariei este o muncă eminentă și serioasă. Dar țin, că însămnă a nebuni poporul, — în multe cazuri nici nu are alt scop decât seducerea oficiilor polițenești și a justiției, maghiarizarea numelor, așa ceva nici nu permite din considerațiuni de moralitate nici un stat modern.

Peste tot astăzi în Europa a maghiariza, ori germaniza, ori rusifica nu se mai poate. Priviți, este dovadă destul de strălucită, Bohemia, Moravia, Dalmația și întreagă Austria. Nu-i succede împăratului german în Posen, țarului Rusiei în Finlanda, Polonia. Împăratul Wilhelm face și probe de lux, pre Friedländer l'a făcut baron, pentru-că cheltuiește milioane în serviciul germanizării în Posen. Chestia germanizării însă progresează ca racul, înapoi.

Astea sunt concepțiuni învechite. Cu tact să poate domni în spirit maghiar, aceasta e alta chestie, aceasta o acceptă și Slovacul și Românul și să fericește cu ea.

Dară religia, limba, astăzi o respectă fiecare om cult, numai impăcienții și barbarii nu. Aplicarea forței însă tocmai așa nu duce la scop, ca și cum cineva ar voi să tracteze dragoste ori să se căsătorească cu puterea, — să poftască numai, eu nu-l învidiez, Este o încercare ne bună.

Revista politică și literară.

Primirea, ce s'a făcut revistei noastre din partea publicului mare românesc a fost preste tot bună. Adevărat că abonamentele nu ne prea îmbulzesc, dar în schimb foarte mulți dintre cei mai distinși bărbați ai noștri au ținut să ne încurajeze și să se declare mulțumiți cu direcțiunea, ce o urmăim. Mulți ne-au promis și colaborarea, între cari amintim pe distinsul nostru scriitor, Dl. Dr. Augustin Bunea, dl. Dr. Valer Moldovan și alții. Pressa asemenea a avut numai cuvinte de laudă. Dintre gazetele, cari ne-au sosit la redacție mai bine să pronunță asupra revistei noastre: Tribuna, Unirea, Răvașul, Meseriașul, Libertatea, Orizontul, Revista Bistriței etc. Lăsăm să urmeze câteva aprecieri:

„Tribuna“ din Arad scrie: »Numărul prim să recomandă excelent, ca exterior, dar mai ales ca cuprins«. Arată sumarul și continuă: »Recomandăm cu căldură revista, care dacă să va menține la nivelul acestui număr, va lua iute locul prim între publicațiunile de genul acesta«.

„Unirea“: »Am anunțat în rândul trecut apariția nrului prim din »Revista politică și literară«, care apare

sub direcția dlui Aurel Ciato, având de editor pe dl Iunie Br. Hodoșiu Nrul prim al acestei reviste să prezintă foarte bine, atât ca limbă, cât și ca fond. Începând cu articolul program scris așa de limpede, cu articolul dlui deputat Dr Iuliu Maniu. »Idea românismului și politica națională«, avem încă o serie de articoli politici scriși în tonul calm și bine chibzuit al unei reviste, Articolul Dlui Dr. Ioan Scurtu, — vechiu gazetar al nostru, care de o vreme nu mai scrie nimic în foile de dincoace, — este foarte actual și toți cei-ce au văzut expoziția fraților din regat, vor înțelege și vor simți caldul entuziasm, ce transpiră din șirele acestea. Dl Nerva Hodoș, dă un interesant articol despre »Ortografia română«, iar partea beletristică conține bucăți de Mihail Sadoveanu, Luca Rusu, Alexandru Ciura etc. Prea interesant e articolul dlui H. Stahl. »Cățiva oratori contemporani« (impresiunile unui stenograf: în care ni-se dau observări de spirit asupra oratorilor din România, așa de puțin cunoscuți la noi. — — — Astfel se prezintă numărul prim; văzând de altă parte grupul de scriitori grupați în jurul ei și anunțați pe cuperta revistei, sperăm să rămână la acelaș nivel, ridicându-se tot mai sus, dacă va fi sprijinită de public mai cu căldură, când revista va apărea de două ori pe lună ori chiar săptămânal. O recomandăm cu căldură cetitorilor noștri«.

»Răvașul«: »Nrul cel dintâiu, în lărgime de 32 pag. 4^a să prezintă bine. În politică ține puncte de vedere înalte, cum să și cade într'o revistă. Astfel sunt »Programul nostru« de A. Ciato, și »Idea românismului și politica națională« de Dr. I. Maniu. În partea literară are articoli de Nerva Hodoș, Dr. I. Scurtu, o esclență schiță »Plopul« de Sadoveanu, »Cei trei« de Al. Ciura, poesii de A. Ciato. Cuprinsul peste tot e bogat și variat, poate prea variat, că are și — găcături. Dorim »Revistei« din Blaj — unde nu trebuie să mai lipsască nici când un organ literar — cea mai desăvârșită isbândă«.

»Libertatea«: »Revista politică și literară« anunțată la Blaj, a apărut, în număr mare, de 32 pagini quart mare. Cuprins bogat, scris de A. Ciato, Dr. Maniu, Hodoș, Dr. Scurtu, M. Sadoveanu, Al. Ciura și alții. Vrednicește bunul sprijin al publicului inteligent. O salutăm cu bucurie și-i dorim viață lungă«.

»Revista Bistriței«: »Revista politică și literară« e o nouă publicațiune periodică, ce apără în Blaj în redacția dlui Aurel Ciato, cunoscutul poet și publicist. Editor e dl Iunie Br. Hodoșiu . . . Revista să prezintă bine. O recomandăm cu căldură.

»Meseriașul«: A apărut Nr. 1 din »Revista politică și Literară« în Blaj (Balázsfalva) în editura dlui Iunie Br. Hodoșiu, și sub redacțiunea dlui Aurel Ciato, care are deja frumos nume în literatura românească. E fericit, că are colaboratori dintre cei mai buni și mai moderni scriitori. Numărul acesta e de 32 pagini. Are articoli mulți și interesanți. . . . Aibă frumoasa revistă succesele așteptate în calea apostoliei«.

»Sămănătorul«: »În Blaj a început să apară »Revista politică și literară«, în care dă tonul dl Aurel Ciato, care pare însuflețit de idei bune. Colaborează dnii Sadoveanu, Ciura și Scurtu, Dl Nerva Hodoș, dă câteva rânduri asupra ortografiei. Să reproduce frumosul articol al dlui Stahl din »Stenograful.«

»Orizontul:« »Revista politică și literară« anul I. Septembrie, Nrul I. Apare la Blaj, editată de dl Br. Hodoșiu și redactată de dl Aure Ciato. . . Să prezintă cu un conținut variat și valoros. Ne-a sosit prea târziu însă acest confrate, care a pornit să lupte pe aceleași plaiuri, ca noi, deci nu ne putem ocupa mai pe larg cu cele ce cuprinde. — Formatul și tiparul nu ne place însă.»

Au mai luat notă de apariția foi noastre: »Gazeta Transilvaniei«, »Telegraful Român«, »Viața românească«, »Viața literară«.

Redacțional.

Apelul, ce l'am făcut scriitorilor noștri de a-ne ușura munca venindu-ne într'u ajutor cu prețioasa lor colaborare, a aflat deja resunet. Astfel anunțăm cu bucurie, că au mai intrat în șirul colaboratorilor noștri literari dnii I. Agârbiceanu, Dafin și A. Melin. Sperăm, că nu preste mult, ne va succede să câștigăm încă și alți scriitori de seamă.

La acest loc înse trebui să facem apel de nou la publicul mare românesc, să sprijinească cu mai multă inimă intențiunile noastre, căci fără de un sprijin generos material ne va fi greu să facem toate îmbunătățirile, ce le avem în cuget.

Dară mai ales rugăm cu insistență pe toți aceia, cari au primit nrul prim și acum al doilea din revistă și nu vor să o aboneze, să binevoiască a-ne retrimite acești numeri, căci ni-să cer din mai multe părți și ni-s'au epuizat toate esemplarele.

Numărul 3 din revistă deja nu să va trimite decât numai celor ce o vor abona, pentru aceea încă ar fi de dorit, că cei ce au intențiunea să o aboneze, să nu întârzie mult, ca să putem fi și noi orientați asupra tirajului, în care vor avea să se desfacă numerii viitori.

Asemenea rugăm pe toți, câți au primit liste de abonament, să ni-le retrimită cel mult până în 1 Nov. st. n., cu orice rezultat.

*Numai asupra cărților și revistelor, ce să vor trimite la redacția noastră vom publica dări
de samă.*

A V I Z!

Se primesc inserate în revista noastră sub următoarele condițiuni: Pentru prima publicare a inseratului să plătește 5 fil (bani) de fiecare cm. □. Pentru publicări mai dese după învoială. Inseratele să vor tipări pe învălitoarea revistei ori pe hârtie separată, care să va aclude la revistă. Taxa inserțiunilor asemenea se plătește înainte.

Redactor responsabil: AUGUSTIN GRUIȚIA.
Proprietar: AUREL CIATO.

A apărut și să află de vânzare la Librăria Seminarială din Blaj următoarele cărți:

Tatăl nostru Carte de rugăciuni împreună cu Răspunsurile dela s. Liturgie, cu Troparele și Condacele învierii și ale sărbătorilor de peste an, și Troparele morților. Prețul 32 fileri.

a V. ediție
ACATISTERIUL sau carte ce cuprinde în sine rugăciuni pentru pietatea fiecărui creștin. Revăzut și completat. — În rugăciuni această carte e un adevărat mărgăritar sufletesc, o carte foarte potrivită pentru fiecare. — Costă leg. I cor. + 10 fil. porto.

Declamări pœzii alese din autorii români pentru tinerimea din școalele poporale.

Prețul 40 fileri.

»Orizontul:« »Revista politică și literară« anul I. Septembrie, Nrul I. Apare la Blaj, editată de dl Br. Hodoșiu și redactată de dl Aure Ciato. . . Să prezintă cu un conținut variat și valoros. Ne-a sosit prea târziu însă acest confrate, care a pornit să lupte pe aceleași plaiuri, ca noi, deci nu ne putem ocupa mai pe larg cu cele ce cuprinde. — Formatul și tiparul nu ne place însă.»

Au mai luat notă de apariția foi noastre: »Gazeta Transilvaniei«, »Telegraful Român«, »Viața românească«, »Viața literară«.

Redacțional.

Apelul, ce l'am făcut scriitorilor noștri de a-ne ușura munca venindu-ne într'u ajutor cu prețioasa lor colaborare, a aflat deja resunet. Astfel anunțăm cu bucurie, că au mai intrat în șirul colaboratorilor noștri literari dnii I. Agârbiceanu, Dafin și A. Melin. Sperăm, că nu preste mult, ne va succede să câștigăm încă și alți scriitori de seamă.

La acest loc înse trebui să facem apel de nou la publicul mare românesc, să sprijinească cu mai multă inimă intențiunile noastre, căci fără de un sprijin generos material ne va fi greu să facem toate îmbunătățirile, ce le avem în cuget.

Dară mai ales rugăm cu insistență pe toți aceia, cari au primit nrul prim și acum al doilea din revistă și nu vor să o aboneze, să binevoiască a-ne retrimite acești numeri, căci ni-să cer din mai multe părți și ni-s'au epuizat toate esemplarele.

Numărul 3 din revistă deja nu să va trimite decât numai celor ce o vor abona, pentru aceea încă ar fi de dorit, că cei ce au intențiunea să o aboneze, să nu întârzie mult, ca să putem fi și noi orientați asupra tirajului, în care vor avea să se desfacă numerii viitori.

Asemenea rugăm pe toți, câți au primit liste de abonament, să ni-le retrimită cel mult până în 1 Nov. st. n., cu orice rezultat.

*Numai asupra cărților și revistelor, ce să vor trimite la redacția noastră vom publica dări
de samă.*

A V I Z!

Se primesc inserate în revista noastră sub următoarele condițiuni: Pentru prima publicare a inseratului să plătește 5 fil (bani) de fiecare cm. □. Pentru publicări mai dese după învoială. Inseratele să vor tipări pe învălitoarea revistei ori pe hârtie separată, care să va aclude la revistă. Taxa inserțiunilor asemenea se plătește înainte.

Redactor responsabil: AUGUSTIN GRUIȚIA.
Proprietar: AUREL CIATO.

A apărut și să află de vânzare la Librăria Seminarială din Blaj următoarele cărți:

Tatăl nostru Carte de rugăciuni împreună cu Răspunsurile dela s. Liturgie, cu Troparele și Condacele învierii și ale sărbătorilor de peste an, și Troparele morților. Prețul 32 fileri.

a V. ediție
ACATISTERIUL sau carte ce cuprinde în sine rugăciuni pentru pietatea fiecărui creștin. Revăzut și completat. — În rugăciuni această carte e un adevărat mărgăritar sufletesc, o carte foarte potrivită pentru fiecare. — Costă leg. I cor. + 10 fil. porto.

Declamări pœzii alese din autorii români pentru tinerimea din școalele poporale.

Prețul 40 fileri.